

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Euroskepticismus českých politických stran

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Nikola Ambrosová

Vedoucí práce: Mgr. Jan Charvát, M.A, Ph.D.

V Praze 2020

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených zdrojů a literatury.

V Praze dne

.....

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala za podporu při psaní této práce mé rodině, kamarádům a zvláště svému příteli za pevné nervy a obrovskou oporu, díky které jsem diplomovou práci mohla dokončit.

Obsah

Úvod.....	5
Teoretická část.....	11
1. Evropská integrace	11
2. Euroskepticismus.....	12
2.1. Vývoj euroskepticismu.....	12
2.2. Co je to euroskepticismus?.....	15
2.3. Druhy euroskepticismu.....	16
3. Typologie postojů politických stran k evropské integraci.....	18
3.1. Rozdělení postojů podle Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka	18
3.2. Typologie podle Petra Kopeckého a Casse Muddeho	19
3.3. Dělení podle Chrise Flooda	21
3.4. Dělení podle Nicolo Conti.....	21
3.5. Typologie podle Sorena Riishøje	23
3.6. Kritika.....	24
4. Česká republika a Evropská Unie.....	26
4.1. Přistoupení zemí Střední Evropy do EU.....	26
4.2. Postoje k EU českých euroskeptických politických stran před přistoupením	27
4.3. Postoje k EU českých euroskeptických politických stran po přistoupení	29
4.4. Volby do Evropského parlamentu v České republice v roce 2004 a 2009.....	31
Metodologická část	33
Praktická část	37
5. Volby do EP v roce 2014.....	37
5.1. Volební program Komunistické strany Čech a Moravy pro volby v roce 2014.....	37
5.2. Volební program Občanské demokratické strany pro volby v roce 2014	39
5.3. Volební program Strany Svobodných občanů pro volby v roce 2014.....	41
5.4. Volební program Úsvit přímé demokracie – Tomia Okamury pro volby v roce 2014	44
6. Volby do EP v roce 2019.....	46
6.1. Volební program Komunistické strany Čech a Moravy pro volby v roce 2019.....	46
6.2. Volební program Občanské demokratické strany pro volby v roce 2019	48
6.3. Volební program Strany svobodných občanů pro volby v roce 2019	51
6.4. Volební program Svobody a přímé demokracie – Tomio Okamura pro volby 2019.....	52
7. Shrnutí	55
Závěr.....	58
Seznam použité literatury	63

Úvod

V současné době názory politických stran na EU a s ní spojenou evropskou integraci představují velké téma v politické vědě. Nárůst pravomocí institucí v Unii spojených s ubírání moci národním státům a vnímání odlišností mezi zeměmi v rámci Společenství zapříčinilo změnu v programech politických stran. Dále přispění faktu, že EP jako jediná volená instituce v EU nemá základní pravomoci, které by příslušely jinému parlamentnímu orgánu v národních státech (Kaniok 2005: 152). Také krize eurozóny nebo rozdíly v názorech mezi malými a velkými členskými státy přispěly k negativnímu vnímání celé EU (Hodač et al. 2014:150). Otázky ohledně přijímání uprchlíků z postižených zemí a zavádění migračních kvót pro členské země se dostávají do popředí v politických kampaních. Euroskeptické politické strany využívají každého přešlapu Unie ve svůj prospěch. V případě České republiky byly po přistoupení do Unie přímé volby do Evropského parlamentu ovlivněny primárně národní politikou, která byla považovaná za důležitější, než ta evropská (Fiala, Pitrová 2003 citován in Havlík 2009). Vznik nových euroskeptických formací v období evropských voleb v roce 2009 napomohl k prezentaci negativních postojů k EU a evropské integraci. Do kampaní začala vstupovat i evropská témata a euroskeptické postoje zažívaly zvyšující trend.

Postoji politických stran k evropské integraci se věnuje několik autorů, kteří zkoumají míru euroskepticismu. Mezi hlavní teoretiky se řadí Paul Taggart a Aleks Szczerbiak. Jejich studie z roku 2002 *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States* a z roku 2003 *Theorizing party-based Euroscepticism: Problems of definition, measurement and causality* se zabývají rozdělením euroskepticismu podle hloubky na „měkkou“ a „tvrdou“ podobu. Další autoři věnující se této tématice jsou Cass Mudde a Petr Kopecký, kteří vytvořili studii *Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe*. Tito výzkumníci se zabývali zařazením politických stran ve Střední a Východní Evropě, které byly aktuální v porevoluční době. Dělili postoje politických stran na dvě dimenze, z nichž první se věnovala postojům k evropské integraci a ta druhá se zabývala názory na samotnou EU a jejího fungování. Postupně i další autoři navázali na tyto výzkumníky. Například Chris Flood vytvořil šestistupňovou škálu postojů politických

stran k Evropské unii nebo Nicolo Conti navázal a dál rozpracoval rozdělení Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka.

Tato diplomová práce na téma *Euroskepticismus českých politických stran* se zabývá kvalitativní analýzou stranických dokumentů vybraných politických stran. Cílem práce je zařadit zkoumané politické strany do kategorií euroskepticismu od Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka na základě určených stranických dokumentů. Dále se práce bude snažit odpovědět na několik výzkumných otázek a potvrdit či vyvrátit vytvořené hypotézy.

Výzkumné otázky práce zní:

„Do kterých kategorií typologie Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka lze zařadit vybrané politické strany na základě zkoumaných stranických dokumentů? Lze některou ze stran označit za představitele „tvrdého“ euroskepticismu na základě této typologie?“

„Byl v analyzovaných dokumentech věnován větší prostor evropským tématům nebo se v popředí ocitla ta národní?“

„Lze zaznamenat nějaký zásadní posun nebo změnu v názorech politických stran od voleb 2014 do 2019?“

„Nachází se v některých zkoumaných volebních programech požadavek na vystoupení ČR z EU? Případně navrhuji některé politické strany alespoň referendum o vystoupení z Unie?“

„Vyplývá ze zkoumaných dokumentů, že žádná z vybraných strana si nepřeje přijmout euro jako novou měnu?“

„S ohledem na debaty o demokratickém deficitu Unie, lze na základě analyzovaných dokumentů konstatovat, že zkoumané politické strany souhlasí s posilováním Evropského Parlamentu?“

Hypotéza práce zní:

„Tradiční politické strany, které mají dlouhodobou stabilní podporu, se budou ve volebních programech věnovat více tématům, než jen těm aktuálním. Oproti novým politickým stranám, které svou volební podporu staví na aktuálních tématech.“

Postoje politických stran lze zkoumat různými přístupy. Tomuto tématu se věnuje mnoho autorů a každý používá různé metody (Havlík 2008: 346). Peter Mair například rozlišuje oblasti výzkumu, jestli jsou subjekty v evropském prostředí, jak se chovají aktéři na domácí půdě nebo vztahu stran k evropské integraci (Mair 2007: 154–155). Robert Ladrech rozlišuje několik oblastí europeizace politických stran a zkoumá je na základě programatiky strany, organizační proměně, podobě stranické soutěže a také ve vztahu stran a vlády nebo mimo národní systém. Nejlepší z nich autor považuje programatiku stran, protože lze zkoumat jejich reakce na evropskou integraci (Ladrech 2002: 396-7). Dále také Leonard Ray určil několika přístupů, které pomohou k identifikaci postojů politických stran k evropské integraci. Rozlišil čtyři typy, které jsou 1) *Analýza jednání politických stran* 2) *analýza programových dokumentů* 3) *analýza postojů příznivců a představitelů politických stran* 4) *výzkum reputace politických stran*. (Ray 2007: 17–18).

Pro práci budou použity dokumenty Komunistické strany Čech a Moravy (KSČM), Občanské demokratické strany (ODS), Strany svobodných občanů (SSO) a Úsvitu přímé demokracie – Tomia Okamury (Úsvit) /Svobody a přímé demokracie- Tomia Okamury (SPD). Voleb v roce 2014 se účastnil Úsvit přímé demokracie- Tomia Okamury, nicméně kvůli rozporům ve straně si lídr Tomio Okamura založil nové hnutí SPD a do voleb v roce 2019 vstoupil v rámci tohoto nového subjektu. Kvůli důležité osobnosti lídra pro tyto politické formace bude práce považovat nové hnutí SPD jako navazující na původní Úsvit.

Primárně budou zkoumány stranické dokumenty zmíněných stran, které se vztahují k evropským volbám v roce 2014 a 2019. Politické strany často zveřejňují více volebních programů, dokumentů nebo sdělení, tudíž v práci budou použity volební programy i stranické dokumenty, které se přímo vztahují ke zkoumaným volbám a je na ně odkazováno na webových stránkách subjektů. Kvůli konkrétnosti položených výzkumných otázek, které se zaměřují na evropská témata, je nutné zvolit volební programy do EP. Stranické dokumenty vytvořené pro volby do Poslanecké sněmovny nebo jiných českých úřadů nevěnují dostatek prostoru evropské tématice, tudíž by nebylo možné odpovědět na položené otázky a hypotézy. Na toto úskalí už narazil i Vlastimil Havlík ve své studii *České politické strany a evropská integrace* z roku 2005, ve které poukazuje na důležitost spíše domácích témat pro národní volby. Původní záměr práce směřoval k výzkumu stranických dokumentů od prvních voleb do EP, ale

jednalo by se o mnohem více dokumentů, které by musely být analyzovány. Politické strany své volební programy ze svých webových stran vymazávají, tudíž by ani nebylo možné se dostat ke všem dokumentům. Z tohoto důvodu práce analyzuje dokumenty pouze pro volby do EP v roce 2014 a 2019.

Jedním z limitů této práce lze určit formulaci euroskepticismu. Došlo k několika snahám o revizi definování „tvrdého“ i „měkkého“ euroskepticismu, nicméně neustále se jedná o nejasné dělení. I český politolog Petr Kaniok ve své studii *Měkký a tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož*, upozorňuje na vágní interpretaci „měkkého“ euroskepticismu. Může totiž docházet k nedostatečnému pochopení a následně ke špatnému zařazení politické strany do určité kategorie. Dalším limitem pro tuto práci je odlišný počet volebních dokumentů, případně jejich různá délka. Některé politické strany mají programy pouze o jedné straně, kdežto jiné k volebním programům uveřejňují ještě další dokumenty. Důležitou roli hraje také podoba programů, protože některé jsou vytvořeny do bodové formy, kdežto jiné se určitým tématům věnují více do hloubky.

Diplomová práce je pomyslně rozdělená do tří částí. První je teoretická a jsou zde představeny typologie a druhy euroskepticismu. V další se nachází shrnutí přistoupení České republiky do EU a jsou zde přiblíženy konkrétní politické strany v zemi. Poslední část práce je praktická a přímo se věnuje zkoumaným politickým stranám a jejich postojům k EU. V teoretické části je věnován prostor vývoji, upřesnění i definici euroskepticismu, protože existuje několik variant, jak jej lze rozlišovat. Dále jsou zde představené postoje politických stran k evropské integraci na základě dělení několika autorů, kteří zpracovávají různé typologie. Kromě již zmíněných hlavních výzkumníků, Taggarta se Szczerbiakem nebo Casse Muddeho s Petrem Kopeckým, jsou zde představeni také autoři jako Søren Riishøj nebo Chris Flood, kteří se také vytvořili své typologie euroskepticismu. Na konci této části se nachází i kritické názory k těmto typologiím.

Na začátku druhé části je všeobecně shrnuta situace ve Střední a Východní Evropě, která se týká porevoluční situace v těchto zemích. Je zde rozpracován konkrétní případ České republiky a její členství v EU. Prostor je věnován období před vstupem do Unie a také po vstupu. Objevují se zde názory konkrétních politických stran, které ovlivňovaly společnost před přistoupením a jsou představeny i nové subjekty, které po vstupu do EU také působily na politickou scénu. Nachází se tady i shrnutá metodologie

výzkumu, ve které se objevují konkrétní politické strany a také dokumenty, ze kterých bude práce čerpat. Poslední část se zabývá samotným výzkumem a je rozdělená na dvě zkoumané období, podle konání voleb. V prvním úseku jsou zkoumány programy politických stran, které se vztahují k eurovolbám v roce 2014 a ve druhém se nachází stranické dokumenty, které patří k následujícím evropským volbám v roce 2019. V závěru této praktické části se nachází shrnutí zjištěných výsledků.

Pro diplomovou práci je podstatných několik studií zabývajících se typologií euroskepticismu. Jedná se o výzkumy Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka nebo Casse Muddeho a Petra Kopeckého z roku 2002, které už byly zmíněné v první části úvodu. Dále také studie od Chrise Flooda s názvem *Euroscepticism: A Problematic Concept* z roku 2002, která zpracovává jeho šestibodovou typologii euroskepticismu a také věnuje prostor všeobecnému pojetí tohoto konceptu. Pro přiblížení pojmu euroskepticismus a pro jeho rozlišení, se jeví jako vhodná kniha od Cecilie Leconte s názvem *Understanding Euroscepticism* z roku 2010. Autorka se detailně věnuje jeho vývoji od vzniku Evropského společenství a také poukazuje na jeho různé podoby.

Tématice euroskepticismu, celkovému postoji politických stran k evropské integraci a samotné EU se věnuje i několik českých vědců. Některé jejich výzkumy budou zmíněny i v této diplomové práci. Mezi hlavní odborníky patří Petr Kaniok nebo Vlastimil Havlík z Masarykovy univerzity v Brně. Petr Kaniok vypracoval studii na dělení euroskepticismu podle Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka s názvem *Měkký a tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož?*. Zabývá se v ní dělení mezi „tvrdým“ a „měkkým“ euroskepticismem a kritizuje vágní interpretaci měkké formy. Vlastimil Havlík publikoval knihu s názvem *České politické strany a evropská integrace*, která se věnuje případem České republiky. Havlík analyzuje české politické strany na základě jejich stranických dokumentů a snaží se zjistit euroskeptické postoje stran. Tato kniha byla publikovaná v roce 2005, což z ní činí starší studii, která v současné době už nemusí být aktuální. Nutno dodat, že kniha je v některých pasážích trochu chaotická a neuspořádaná, protože autor často přeskakuje a zase se vrací k určitým tématům. Vlastimil Havlík se zabývá touto tematikou i v současné době a vypracoval studie i na volby do Evropského parlamentu v roce 2014 a 2019, které se zabývají přímo situací v České republice v období eurovoleb. Bohužel jsou jeho články trochu zkrácené, tudíž se jedná spíše o shrnutí aktuální situace v zemi.

Analýza volebních programů vybraných politických stran bude vycházet ze stranických dokumentů vztahující se k eurovolbám v roce 2014 a 2019. Politické strany zveřejňují několik typů stranických dokumentů na svých webových stránkách, tudíž se jedná o lehce dostupné zdroje. V případě, že některé z potřebných programů nebudou zveřejněny, je nutné kontaktovat přímo politické strany.

Teoretická část

1. Evropská integrace

Existuje několik výzkumů, které se věnují vztahům mezi procesem evropské integrace a politickými stranami, tedy národními aktéry. Jde na ně pohlížet s několika směrů, nicméně lze všechny shrnout pod všeobecný pojem „europeizace“. Zatím nepanuje shoda mezi vědci ohledně její přesné definice, ale je jasné, že představuje nějaký vývoj nebo proces související s Evropskou unií (Havlík 2009: 13–14).

Studie zabývající se europeizací poukazují na dva směry, jak lze tento proces chápat. První z nich je tzv. *bottom-up* neboli „zespodu nahoru“ a jedná o vývoj, který je ovlivněn primárně národní politikou. Závislá proměnná je v tomto případě Evropská integrace a nezávislou proměnnou představují členské státy, které působí na evropské institucionální struktury. Oproti tomu druhé chápání europeizace plyne z opačné logiky. Někteří autoři uznávají přístup tzv. *top-down*, který lze přeložit jako směr „shora dolů“. Evropské instituce tedy působí směrem dolů na národní politiku, která představuje v tomto případě závislou proměnnou. Existuje také kombinace obou těchto přístupů tzv. *bottom-up-down* neboli „zespodu nahoru a dolů“. Začátek procesu europeizace představuje domácí politika, která ovlivňuje vývoj na evropské úrovni. Tento evropský integrační proces poté zpětně ovlivňuje politiku v členských státech, tudíž se následně vrací zpět k národní politice. Tento koloběh se neustále opakuje (Havlík 2009: 18–19).

Z předešlého odstavce vyplývá, že proces evropské integrace je možné chápat různě. Radielli označuje europeizaci jako „(...) proces zahrnující a) konstrukci, b) rozšiřování a c) institucionalizaci formálních a neformálních pravidel, postupů, politických paradigmat a stylů toho „ jak se věci dělají“, a sdílených přesvědčení a hodnot, které jsou nejprve definovány a konsolidovány politickým procesem Evropské unie a následně zakomponovány do logiky domácího (národního, subnárodního) diskurzu, politických struktur a veřejné volby (*public choices*).“ (Radielli 2003 citován in Petra Guasti 2012) Autor se evidentně více hlásí ke směru „shora-dolů“, protože podle něj působí hlavně EU svými politikami na členské státy. Dále také Ernest Haas vytvořil jednu z nejpoužívanějších definic evropské integrace, protože ji na rozdíl od mnoha jiných chápe jako určitý postupující proces a nikoli pouhý stav. On vnímá integraci jako „proces, při němž jsou političtí aktéři z rozdílného národního prostředí vedeni k tomu,

aby přesunuli svou loajalitu, očekávání a politické aktivity k novému centru, jehož instituce disponují jurisdikcí nad již existujícími státy, anebo ji požadují.“ (Haas 1958: 16 citován in Kratochvíl 2008: 24)

Postupem času vystoupily na povrch rozdílné postoje členských států v otázce dalšího směřování Společenství. Některé země nesouhlasily s dalším prohlubováním evropské integrace, která byla často spojená s oslabováním národních států. Další rozšiřování zapříčinilo zvyšující se počet aktérů a docházelo k náročnějším jednáním mezi nimi na evropské půdě. V reakci na tyto i další události docházelo k častějším kritikám celého Společenství a následné skepse z další integrace (Kaniok 2005: 152, Hodač et al. 2014: 150).

2. Euroskepticismus

2.1. Vývoj euroskepticismu

V 50. a 60. letech docházelo ke kooperaci mezi zeměmi v EU a evropským ekonomikám se dařilo. V poválečné éře byla tato nadnárodní úroveň velice důležitá, protože zajišťovala mír mezi státy. Do začátku 90. let lze označit tuto spolupráci mezi zeměmi v Evropě za velice úspěšnou (Hodač a kol. 2014: 120). *„Od roku 1952 se skupina integrovaných států rozrostla z šesti na dnešních 28. Tyto země se v mnohém „sjednotily“, „ucelily“, ale zcela určitě nesplynuly jedna v druhou. Dodnes zůstávají zeměmi odlišnými svou kulturou, jazykem, politickými systémy a ekonomickou výkonností.*“ (Hodač et al. 2014: 48). Došlo k propojení ekonomik zemí EU, ale nenastalo takové sladění, jak se původně plánovalo. Proces evropské integrace doprovázely také euroskeptické nálady, které se projevovaly v pozdějších letech ve stranických systémech v západních demokraciích (Taggart 1998: 363–364).

Začátky kritického hodnocení Společenství spatřuje každý v něčem jiném. Mezi první příznaky nesouhlasu určitě patří krize ES kvůli politice francouzského prezidenta Charlese de Gaulla, který se nechtěl smířit s nadnárodní úrovní a dával přednost hlavně národním zájmům. Dále také náznaky o vytváření politiky na evropské úrovni lze zaznamenat už v 70. letech při prvních přímých volbách do Evropského parlamentu (původního Shromáždění). Od této doby se kritika a nepřátelství vůči tehdejšímu

Společenství mohly dostat přímo na evropskou půdu ve formě politických subjektů, které měly přímé zastoupení v Evropském parlamentu (Hynčica et al. 2016: 22–24).

Ovšem mezi hlavní nepřátele nadnárodní úrovně je považovaná Velká Británie. Od začátku svého přistoupení byla velice opatrná a ostražitá vůči celému evropskému projektu. Za hlavního představitele euroskepticismu je považovaná konzervativní politička Margaret Thatcherová, která položila základy britské opozice k Evropskému společenství ve známém projevu v Brugách v 80. letech. *„Evropa bude silnější, právě proto, když Francie bude Francií, Španělsko bude Španělskem, Británie bude Británií, s vlastními zvyky, tradicemi a identitou. Bylo by bláznovství snažit se je přetavit v jeden evropský lid.“* (Bricháček 2018). Thatcherová tady nastolila svou vizi budoucnosti ES (Hynčica et al. 2016: 22–24, Leconte 2010: 3–4).

Dále také ratifikace některých smluv vyvolala negativní reakce ve členských státech EU, tudíž se pojem euroskepticismus dostal do zbytku členských zemí a znamenal jakýkoli nesouhlas s EU (Leconte 2010: 3–4). Mezi první sporné smlouvy lze zařadit Maastrichtskou smlouvu a Jednotný evropský akt, které jsou považovány za jedny z prvních důvodů k euroskeptickým náladám (Ladrech 2010: 9–10). Referenda ohledně Maastrichtské smlouvy v Dánsku nebo ve Francii poukázaly na anti-evropské pocity veřejnosti v zemích EU. V dalších státech například v Itálii, Belgii nebo Německu byly také patrné euroskeptické nálady ve spojitosti s touto smlouvou a politické strany z okrajových částí politického spektra je využívaly ve svých kampaních (Taggart 1998: 366–367).

Ratifikační procesy Maastrichtské smlouvy ukázaly rozdíly v názorech na evropskou integraci a opozice k tomuto procesu je považovaná za euroskeptickou z několika důvodů. Mezi první se řadí odmítavý postoj vůči této smlouvě, který značí nesouhlas se současnou EU. Opozice vůči ní by znamenala přehodnocení celého evropského integračního projektu. Dále je smlouva považovaná za otázku politiky, tudíž lze konstatovat, že můžeme euroskepticismus vyjádřit i politicky. Další důvod představuje důležitost evropských témat. Evropské politické oblasti jsou u voličů považována za druhotná, na rozdíl od těch národních a mohlo by se tedy jednat o slabší formu opozice. Poslední argument, proč lze Maastrichtskou smlouvu brát za ukazatele skepticizmu, představuje důvěra veřejnosti v evropské instituce a spokojenost se členstvím v EU. Z průzkumů veřejného mínění vyplývá, že mezi lety 1991 až 1994 došlo k rapidnímu poklesu spokojenosti obyvatel se členstvím v Unii. Tato nespokojenost je

často spojována s ratifikací smlouvy a politické strany ji někdy využívají ve volebních kampaních. Některé z těchto prvků nemusí úplně souviset se vznikem Maastrichtské smlouvy, nicméně Paul Taggart i další autoři poukazují na zvyšující se integraci a nárůst euroskepticismu v členských státech po její ratifikaci (Taggart 1998: 366–367). Několik let po přijetí Maastrichtské smlouvy se neustále setkáváme s nepřátelským postojem k těmto reformám, protože se touto smlouvou změnila celá podstata evropské integrace a došlo k její transformaci do politického projektu (Leconte 2010: 45).

I po roku 2000 jsme byli svědky narůstajících euroskeptických názorů, které se dostaly do nitra projektu Evropské integrace. V tomto období vznikla smlouva z Nice, která také pomohla k rozvíření euroskeptických myšlenek do dalších zemí. Typickým příkladem je odmítnutí této smlouvy v irském referendu. O pár let později následovaly referenda o Ústavní smlouvě ve Francii nebo v Nizozemí, ve kterých se voliči vyjádřili také negativně. V každé zemi se jednalo o jiné důvody. Ve Francii byla smlouva odmítnuta kvůli obavám z ekonomické a kulturní globalizace země, oproti tomu v Nizozemí se řešil přístup Turecka do EU jako ohrožení pro nizozemskou ekonomiku. Mezi nejrozporuplnější smlouvy patří Lisabonská smlouva, která zapříčinila obrovské negativní ohlasy v členských zemích. Opět se to ukázalo i u irského referenda, ve kterém nebyla Lisabonská smlouva přijata. Velké nevole byly přítomny také u bývalého českého prezidenta Václava Klause, který odmítl smlouvu podepsat. Názory společnosti se stávaly čím dál víc skeptické a protievropské politické strany byly stále častěji přítomny v národních parlamentech a následně spolu kooperovaly na evropské půdě (Vasilopolou 2013: 159–163). Představitelé evropských institucí v tomto období nedokázali prosadit své cíle spočívající v prohloubení integrace směrem k vytvoření politické unie ani dostatečně nevysvětlili důvody tohoto svého záměru (Hodač a kol. 2014:150).

S těmito nejnovějšími smlouvami je spojena krize eurozóny, která ukázala vliv národních zájmů na zpomalování integračního projektu. Krize eura v některých zemích upozornila na nutnost reforem, které se setkaly s vlnou nevolí a opět otevřely otázky ohledně kladů a záporů členství v EU. Ukázaly se také rozdíly mezi malými a velkými státy. Menší země se bojí utlačování velkými státy, a ty naopak kritizují rozdílné zájmy velkého množství členů. Výsledkem toho je dvourychlostní Evropa, která spočívá v oddělení zemí eurozóny a států, které euro ještě nepřijaly (Hodač et al. 2014: 150).

2.2. Co je to euroskepticismus?

Výraz euroskepticismus lze rozložit na část slov „euro“ a „skepticismus“. Euro je v tomto slově chápáno jako spojení s EU nebo Evropou, nikoli ve vztahu k měně euru. A skepticismus významově znamená určitou pochybnost nebo nejistotu. V našem případě se jedná o nejistotu ohledně samotné EU nebo Evropy. Součástí slova skepticismus je koncovka „ismus“, která je využívána hlavně pro ideologie, tudíž lze slovo zařadit i k politické vědě (Flood 2002: 3).

Definici euroskepticismu už tak jednoduše vysvětlit nelze. Formulovat tento koncept se snažilo už řadu let několik vědců. První snaha o určité ukotvení tohoto pojmu je připisována Paulu Taggartovi v 90. letech. Autor definoval euroskepticismus jako „vyjádření myšlenky kvalifikované opozice, a také přímé a nekvalifikované opozice vůči procesu evropské integrace.“ (Taggart 1998: 366) Chris Flood se také snažil vysvětlit tento pojem a zastává názor, že euroskepticismus představuje nejasný jev, který nemá určité linie ani hranice. Považuje euroskepticismus za „*Postoje a názory (zastoupené od účasti na organizované politické akci až po hlasování ve volbách nebo referendech a reakce na průzkumy veřejného mínění), které vyjadřují pochybnosti o vhodnosti, výhodách nebo dlouhodobé životaschopnosti evropské integrace nebo o dosavadním obecném rámci a jejich důležitých aspektech jako například institucí, procesů a politik (...)*.“ (Flood 2002: 3) I Nick Sitter se věnoval jeho uchopení a euroskepticismus vidí jako „*(...) prázdnou nádobu, do které můžeme vložit různé postoje a oblasti politik.*“ (Sitter 2003: 240) Zahrnuje do ní opozici vůči celému projektu a také vůči konkrétním politikám. Nezaměřuje se pouze na evropskou úroveň, ale poukazuje i na důležitost domácí půdy. Podle něj hrají národní témata velice důležitou roli. Opozice se snaží prosazovat primárně zájmy své země, ale každý členský stát má odlišné preferované alternativy a dochází tedy k rozdílu mezi opozičními subjekty. Základem těchto různých euroskeptických subjektů je hlavně nacionalismus, který je jejich společným bodem. Zároveň také souhlasí s tvrzením, že euroskepticismus může zahrnovat různé politické oblasti, ale je primárně ovlivněn stranickým systémem, kdy míra euroskeptických postojů jsou často odrazem jejich koaliční taktiky (Sitter 2003: 239–240). Existuje několik variant interpretace, nicméně žádná z nich není úplně přesná a považovaná za tu nejlepší.

Nejde jen o přesné definování pojmu, ale záleží také na dalším zkoumání tohoto konceptu. Výzkumem euroskepticismu se zabývají dvě přední univerzity, z nichž první

je Univerzita v Sussexu a druhá Univerzita v Severní Karolíně. Každá z nich používá k výzkumu a klasifikaci jiné metody i definice. Obě dvě ovlivňují akademiky po celém světě, ale na sebe působí jen omezeně. Univerzita v Sussexu je působištěm akademiků jako Alekse Szczerbiaka nebo Paula Taggarta, kteří se pokusili mezi prvními o výzkum euroskepticismu a rozlišili ho na „měkkou“ a „tvrdou“ formu (viz 3. kapitola). Na univerzitě je této studii pořád věnován velký prostor. Výzkumníci se snaží tento koncept dále rozšířit a určit přesnější hranice mezi měkčí a tvrdší formou euroskepticismu. Oproti tomu na Univerzitě v Severní Karolíně působil významný vědec Leonard Ray, který se se svými spolupracovníky primárně věnuje vlivům na postoje politických stran k evropské integraci. Snažil se rozlišit postoje stran k evropské integraci pomocí několika bodové škály. Bohužel debaty ohledně přesnější definice konceptu většinou chybí a sám Ray ani nepoužívá výraz „euroskepticismus“. V jedné ze svých studií se také ambiciózně snažil zkombinovat svou bodovou škálu s konceptem měkkého a tvrdého euroskepticismu (Mudde 2011: 5–14).

2.3. Druhy euroskepticismu

Euroskepticismus se projevuje jako určité nepřátelství k EU, nicméně ho nelze aplikovat na stejnou dimenzi evropské integrace. U některých zemí se jedná například o nepřátelství vůči rozšiřování EU, měnové unii nebo třeba zahraniční politice (Flood, Usherwood 2007: 6). K tomuto dělení se vyjadřuje Cecilie Leconte, která se věnuje rozdělení euroskepticismu podle oblastí, kterými se zabývá a upozorňuje na období, ve kterém se vyvíjí. Prvním z nich je euroskepticismus prospěchářský neboli utilitářský, který se snaží vytěžit velké zisky z evropské integrace. Tento typ se rozvíjel hlavně od 90. let, ve kterých elity začaly poukazovat hlavně na národní zájmy. V tomto období docházelo k debatám ohledně Evropské měnové unie a evropského rozšiřování do méně vyspělých zemí. Druhým typem je politický euroskepticismus, který stojí v opozici nadnárodní úrovni a zásadně se staví proti přesunu kompetencí na vyšší stupeň. Poukazuje na demokratický deficit evropských institucí a zabývá se také rozdílnou kulturou mezi členskými zeměmi. Rozvíjel se už v 50. letech, a po několikaletém útlumu zaznamenal další rozkvět až v 90. letech kvůli ratifikaci Maastrichtské smlouvy. Další druhem je hodnotově založený euroskepticismus, který se obává nepřiměřeného zásahu EU do určitých oblastí, například otázek potratů, práv nebo osobní svobody. Znepokojení vyrostlo primárně z rozšíření rozhodování kvalifikovanou většinou, protože by mohlo

dojít k projednávání rozporuplných témat. Nejčastěji se tento typ euroskepticismu věnoval otázkám ohledně dokončení vnitřního trhu, lidským právům nebo vývoje v oblasti kriminality. Poslední skupinu lze označit kulturním anti-europeanismem, který stojí v opozici k evropské společnosti jako nějaké historické a kulturní entity. Představitelé této skupiny zastávají názor, že každá země má své hodnoty a tradice a nelze je nahradit nějakou unifikací nebo homogenizací, protože by tím došlo k zničení národních hodnot. Euroskepticismus nelze brát jako jeden, protože má několik forem a je žádoucí mezi nimi rozlišovat (Leconte 2010: 43–67).

3. Typologie postojů politických stran k evropské integraci

3.1. Rozdělení postojů podle Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka

Mezi první autory věnující se nepřátelům projektu evropské integrace a samotné Unie patří Paul Taggart, který rozlišoval druhy opozice na základě jejich postojů k evropské integraci a EU. Vytvořil tři kategorie, z nichž jednou z nich je antiintegrační opozice. Týká se subjektů, kteří jsou proti celému procesu evropské integrace, a tudíž reprezentují opozici vůči EU. Další typ představuje kritický pohled na EU jako nejlepší formu integrace, protože je příliš inkluzivní. Nejedná se tedy přímo o nepřátelství vůči evropské integraci, ale spíše o odlišné postoje členských států. Zároveň zde hrají důležitou roli otázky ohledně migrace. Třetí forma představuje kritiky, kteří nejsou přímo v opozici evropské integraci. Tito představitelé nesouhlasí se současnou EU, protože je příliš exkluzivní hlavně v geografické a sociální oblasti (Taggart 1998: 365–366).

Paul Taggart vytvořil také klasifikaci politických stran, podle toho, jak euroskepticismus vyjadřují. Rozdělil politické subjekty do čtyř kategorií. V první se nachází *monotematické strany*, pro které je euroskepticismus základním bodem jejich programu. Primárním cílem těchto subjektů je mobilizovat voliče v evropských otázkách a často se jedná o koalice vytvořené ad hoc. Další skupinu zastupují *protestní strany*. Tyto subjekty vyjadřují opozici vůči Unii, která pro ně představuje ztělesnění jiného politického systému. Jejich postoj je částečně ovlivněn i postavením mimo vládní aktéry, od kterých se snaží distancovat. Představiteli této skupiny bývají zpravidla nespokojené strany. Do třetí kategorie patří *etablované strany*. Autor je představuje jako vládní subjekty s euroskeptickou pozicí, případně to mohou být i aktéři, kteří mají k účasti ve vládě velmi blízko. Poslední skupina zahrnuje *euroskeptické frakce*. Jedná se o určitý euroskeptický směr nacházející se uvnitř politické strany, která se prezentuje jako proevropská. Zkoumat tuto kategorii nemusí být úplně lehké, protože nejsou na první pohled viditelné (Taggart 1998: 368–369).

Na začátku druhého tisíciletí autoři Paul Taggart a Aleks Szczerbiak navázali na původní koncept o euroskepticismu. Rozšířili tento koncept a rozdělili ho do dvou kategorií podle intenzity odporu politických subjektů vůči evropskému projektu. Prvním typem je „tvrdý“ euroskepticismus, který je definován jako „*principiální opozice proti EU a Evropské integraci a proto strany zastávající tuto pozici požadují odchod své země*

z EU nebo zastávají politiku, která je opozicí vůči celému projektu Evropské integrace v jeho aktuální podobě.“ (Szczerbiak, Taggart 2002: 7) Oproti tomu „měkký“ euroskepticismus autoři vymezují jako „politiku, ve které není přítomna výhrada vůči Evropské integraci nebo členství v EU, ale obsahuje výhrady proti jedné nebo více politickým oblastem, které vedou k vyjádření opozice proti EU nebo mají pocit, že národní zájmy jdou v protikladu se současnou trajektorií EU.“ (tamtéž)

Kvůli odezvám několika akademiků, kteří kritizovali toto rozdělení jako příliš všeobecné, se rozhodli autoři tohoto konceptu o jeho revizi. K „tvrdému“ euroskepticismu a jeho nesouhlasu vůči členství přidali další podrobnosti. *„Označili jej za principiální námitku proti projektu evropské integrace tak, jak je zosobněna v EU, jinými slovy, za námitku založenou na odporu proti přesunu moci na nadnárodní instituci jako je EU.“ (Szczerbiak, Taggart 2003: 12) Dále k „měkkému“ euroskepticismu se vyjádřili jako k „absenci principiální námitky proti projektu evropské integrace, který je založen na přesunu moci směrem k nadnárodnímu tělesu jako je EU. V politice strany je ale přítomna opozice proti současné nebo plánované trajektorii EU založené na dalším rozšíření pravomocí EU.“ (tamtéž)*

3.2. Typologie podle Petra Kopeckého a Casse Muddeho

Druhou typologii stranického euroskepticismu vytvořili autoři Petr Kopecký a Casse Mudde, na rozdíl od Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka, poukazovali na motivy stranického euroskepticismu a vzájemné působení mezi vlivem ideologie a strategie na subjekty. *„Ideologie utváří stanovisko strany k celému procesu Evropské integrace, zatímco strategie hraje důležitou roli v postoji strany ke členství v EU.“ (Kopecký, Mudde 2002: 23) Autoři rozlišovali tzv. rozptýlenou a specifickou podporu evropské integrace. Rozptýlená podpora představuje určitý souhlas s idejemi evropské integrace v rámci EU. Patří mezi ně například liberální tržní ekonomika a sdílená suverenita mezi členskými státy. Oproti tomu specifická podpora prezentuje podporu praktické části evropské integrace, do které je zahrnuta EU jako instituce a její postupný rozvoj (Kopecký 2004: 230–231).*

Na základě těchto směrů se autoři věnovali pozitivnímu i negativnímu postoji stran k evropskému projektu a EU jako instituci. Pracovali s dvěma dimenzemi, z nichž první reagovala na přesun pravomocí na supranacionální úroveň. Jednalo se tedy o určitou

podporu nebo kritiku evropské integrace ve svém základu. Skupina podporující tuto integraci se nazývá Eurofilové, naopak kritici vůči této integraci se jmenují Eurofobové. Eurofilové jsou definováni jako „*ti, kteří věří v klíčové ideje Evropské integrace jako základ EU: institucionalizovaná kooperace na základě sdílení suverenity a integrovaného liberálního tržního hospodářství (...). Jedná se tedy o ty, kteří vidí evropský integrační projekt jako nový nadnárodní stát, ale zároveň sem patří i ti, kteří vidí evropskou integraci pouze v ekonomické perspektivě.*“ (Kopecký, Mudde 2002: 301–303) Na druhou stranu Eurofobové jsou prezentováni jako „*ti, kteří nepodporují (někdy dokonce stojí v opozici) obecné myšlenky Evropské integrace, které jsou základem EU. Představují často nacionalisty, socialisty nebo izolacionisty nebo jsou to jednoduše ti, kteří vidí Evropskou integraci jako bláznovství kvůli velkým rozdílům mezi evropskými státy.*“ (tamtéž) Typický příklad strany, která je zařazena do této skupiny, představuje izolacionistická United Kingdom Independence Party (UKIP). Dále sem patří subjekty krajní levice volající po sociální a ekologické Evropě, které stojí v opozici evropské integraci nebo také politické strany krajní pravice hlásající kooperaci mezi tzv. „čistými“ národy Evropy bez ztráty suverenity. Oproti tomu druhá dimenze reagovala spíše na současnou situaci a budoucí směřování EU jako instituce. Autoři odlišují mezi dvěma kategoriemi a řadí jejich příznivce do Eurooptimistů nebo Europesimistů. Eurooptimisté důvěřují současné EU a jejímu rozvoji. Kritický pohled na určité politiky ještě neznamená, že do této skupiny určité subjekty nepatří. „*Jakmile strana přijme současnou EU jako celek, je zařazena do této kategorie.*“ (tamtéž) Na druhou stranu Europesimisté nepatří mezi podporovatele současné EU a nedůvěřují budoucímu směřování této instituce. Někteří jejich představitelé podotýkají, že se EU odchýlila ze svého původního směru Evropské integrace a snaží se ji opět přivést na tu původní a správnou cestu (tamtéž).

Na základě tohoto dvoudimenzionálního dělení byly vytvořeny čtyři kategorie, které nám určují stranickou pozici. První skupinu představují Euroentuziasté, kteří kombinují prvky Eurofilů a Eurooptimistů. Jedná se tedy o představitele, kteří podporují ideje Evropské integrace a zároveň důvěřují současné EU. Druhou skupinou jsou Euroskeptici a představují zástupce Eurofilů i Europesimistů. Reprezentanti tohoto typu podporují myšlenky Evropské integrace, nicméně nedůvěřují současné EU. Do další kategorie patří Euroodmítači. Jejich zástupci nevěří idejím Evropské integrace a ani EU jako instituci. Poslední skupina se nazývá Europragmatici, kteří kombinují prvky

Eurofobů a zároveň Eurooptimistů. Jedná se tedy o ty, kteří nepodporují Evropskou integraci a zároveň věří EU. Objevují se zde obvykle strany, které nemají názor na Evropskou integraci na základě ideologie a důvěra v EU často plyne z výhod pro svou zemi (tamtéž).

3.3. Dělení podle Chrise Flooda

Christopher Flood v roce 2002 předložil svou typologii v šesti stupních, v rámci kterých by se mohly rozlišit postoje politických stran k EU. Autor začíná od negativních pozic „*Odmítačů*“ až po pozitivní postoje „*Maximalistů*“, mezi nimiž se nachází další čtyři typy. Všechny tyto kategorie představují buď podporu nebo opozici k určitým politikám nebo celému evropskému projektu (Harmsen, Spiering 2004: 19–20).

Jako první stupeň autor představuje „*Odmítače*“, kteří stojí v opozici buď ke členství v EU, nebo k účasti v určitých politikách. Ve druhé kategorii jsou „*Revizionisté*“ požadující určitý krok zpět. Chtějí návrat před nějakou základní revizi nebo smlouvu a jedná se buď o celou EU, nebo jen o její určitou politiku. Další skupinu prezentují „*Minimalisté*“, kteří přijímají současnou EU, ale nepřejí si další prohlubování integrace jako celku ani konkrétních politických oblastí. Ve čtvrté kategorii jsou „*Gradualisté*“, kteří podporují další integraci celé EU nebo pouze určitých politik. Podle nich by tento integrační proces měl probíhat pomalu a opatrně. Předposledním typem jsou „*Reformisté*“, jenž lze popsat jako zastánce konstruktivního zapojení. Jejich cílem je zlepšit jednu nebo více konkrétních politik nebo institucí. V poslední skupině lze nalézt „*Maximalisty*“, kteří podporují co nejrychlejší proces Evropské integrace ať už celé struktury nebo jednotlivých oblastí (Flood 2002: 5).

3.4. Dělení podle Nicolo Conti

Další typologii představil italský autor Nicolo Conti, který použil model od Taggarta a Szczerbiaka. Conti přejal koncept „měkkého“ a „tvrdého“ euroskepticismu a přidal k němu některé své další kategorie. V současnosti je tato typologie velice oblíbená pro vyjádření pozice politických stran k evropské integraci. Conti v ní pracuje s celou škálou postojů od velmi negativních až po naprosto pozitivní (Kaniok 2005: 155). Sám se primárně věnoval italskému případu, na kterém tuto typologii vyzkoušel.

Conti za první kategorii považuje „*tvrdý euroskepticismus*“, který je prezentován jako nejvíc negativní přístup k Evropské integraci, jaký může mít politická strana. Představitelé tohoto typu odmítají integrační proces jako celek nebo jsou alespoň kritičtí vůči aktuálním výsledkům integrace. Chtěli by vytvořit novou podobu spolupráce namísto reformy současné EU. Strany často propagují vystoupení z EU nebo zpětný přenos kompetencí ze supranacionální na národní úroveň. Do skupiny „*měkký euroskepticismus*“ autor řadí politické subjekty, které tvrdí, že národní zájmy jsou v rozporu se současnou trajektorií EU. Představitelé tohoto směru by chtěli EU reformovat a častokrát navrhují nějaké neradikální řešení. Nejedná se tedy o opozici vůči celému evropskému projektu nebo členství v EU, ale spíše o určitý nesouhlas s konkrétními politikami. Třetí kategorie obsahuje politické strany, které autor nazývá „*žádný závazek/žádná zmínka*“. Do této kategorie jsou zařazeny subjekty, které nemají jasný postoj k Evropské integraci, i přesto, že mají velice propracované programy v určité oblasti, až dokonce velice podrobné. Je možné u nich preferovat názory ke konkrétním politikám, ale nelze definovat obecný postoj strany. Z tohoto důvodu by sem byly zařazeny politické strany, které sice ve svých programech evropská témata mají, ale neobsahují zrovna ty naše zkoumané. Od 90. let do současnosti se často o evropské integraci debatuje, tudíž se nepředpokládá, že by se o ní ve stranických programech nezmiňovalo. Nicméně autor reflektuje důvody, které by mohly způsobit neexistenci těchto postojů. Prvním z nich je dočasné postavení politické strany při přechodu z minulosti. Další důvod může být ten, že strana vznikla nedávno a ještě si nevytvořila své postoje. Poslední variantou je, že toto stanovisko strany k EU je dlouhodobé kvůli vnitřním rozporům nebo vnějším omezením (Conti 2003: 15–19).

Z negativního až neutrálního postoje autor přechází k pozitivnímu přístupu k Evropské integraci. Jako předposlední skupinu uvádí „*Funkční europeanismus*“, který je typický podporou Evropské integrace jako určité strategie. Politickým stranám jde primárně o národní zájmy nebo o jiné cíle strany. Další hlubší integraci by subjekty podpořily, pokud by nestála v cestě jejich strategii. V opačném případě by chtěly zachovat současný stav. Jinými slovy řečeno záleží na aktuální situaci a postojích strany k určitým politikám, které se v průběhu času můžou měnit. Poslední skupina se nazývá „*Identitární europeanismus*“ a představuje zastánce Evropské integrace. Politické strany neuvažují o nákladech a přínosech spojených s integrací pro své národní státy, dokonce ji podpoří, i když způsobí nějaké výdaje. Jedná se o subjekty, které souhlasí s přesunem kompetencí z národní na

nadnárodní úroveň. Primárně je zajímavá další a hlubší evropská integrace, která patří mezi jejich cíle. Nespokojenost s tímto procesem obvykle plyne jen z nedostatečné integrace nebo z jejich neuspokojivých výsledků (tamtéž).

3.5. Typologie podle Sorena Riishøje

Další typologii zformuloval Søren Riishøj, který rozdělil euroskepticismus do devíti skupin. Inspiroval se klasifikací u Paula Taggarta s Alekse Szczerbiaka, ale na rozdíl od nich nerozlišuje míru euroskepticismu, ale používá rozdělení založené hlavně na jeho obsahu (Riishøj 2004: 7–10).

První jeho skupina se nazývá „*Identitární euroskepticismus*“ a je pro něj typická obava z tzv. vstřebávání nadnárodních institucí, jako je EU a s tím spojená ztráta národní suverenity. Do této skupiny patří i rozpor mezi národní a evropskou identitou. Druhá kategorie je tzv. „*Euroskepticismus štěpení*“ neboli cleavage, která je napojená na hlavní dělící linie společnosti, jakými jsou například město- venkov, náboženství- sekularismus atd. Na základě těchto rozdílných linií vznikají ve společnosti odlišné názory např. na přijetí eura. Do třetí skupiny „*Politický euroskepticismus*“ nebo „*Funkční eurorealismus*“ autor zařazuje určitý odpor vůči konkrétním politikám, jakými jsou například Společná zemědělská politika nebo přijetí společné měny eura. Patří sem také skepticismus jednoho hlavního problému tzv. single issue, často v oblastech životního prostředí nebo morálních hodnot. Dále „*institucionální euroskepticismus*“ zahrnuje konflikt mezi legitimitou národních nebo evropských institucí. Autor poukazuje na případnou nízkou důvěru v národní orgány a s tím spojený nárůst podpory v evropské instituce a celé EU. „*Euroskepticismus postavený na národních zájmech*“ je založen na rozporech mezi národním a evropským směřováním. Má v úmyslu ochránit národní cíle na úkor celého evropského projektu (Riishøj 2004: 9–10).

Do šesté skupiny autor řadí „*zkušenostní euroskepticismus*“, který je postaven na dojmu, že jednání o členství v EU nebyla férová a symetrická a rozhodnutí bylo nakonec vnucené. Další kategorie popisuje „*Stranický euroskepticismus*“, který je prezentován politickými stranami a jejich lídry. Při tomto typu je používána neoliberalní (tzv. „thatcheristická“), antimoderní tradicionalistická nebo levopopulistická argumentace. Předposlední skupina obsahuje „*Atlantický euroskepticismus*“, který je postaven na dilematu mezi pro-amerikanismem a pro-evropanismem. Příkladem pro tento rozpor je

vytvoření Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Do poslední skupiny autor řadí „*Praktický euroskepticismus*“, který nemá žádný zásadní odpor vůči EU ani europeizaci. Jedná se spíše o určitou prezentaci europeizace národním způsobem, který bývá často odlišný od toho evropského. Typickým příkladem je Slovensko pod vládou Vladimíra Mečiara (tamtéž).

3.6. Kritika

Hlavním impulzem pro revizi konceptu „tvrdý“ a „měkký“ euroskepticismus byla kritika Petra Kopeckého a Casse Muddeho. Autoři vyjádřili pár námitek vůči tomuto konceptu a jedna z nich byl rozsah tohoto dělení. Kategorie „měkkého“ euroskepticismu byla příliš široká a daly by se sem zařadit i politické strany, které jsou ve skutečnosti proevropské. Další kritikou byl velký důraz na členství v EU jako zásadní faktor, který sloužil pro zařazení do kategorie (Kaniok 2005: 154).

Aleks Szczerbiak a Paul Taggart kriticky hodnotili dvoudimenzionální typologii od Casse Muddeho a Petra Kopeckého, tak i šestistupňovou typologii Christophera Flooda. Autoři tvrdí, že čím je typologie detailnější a vypilovanější, tím je zařazení stran do těchto klasifikací náročnější. Často lze politické subjekty přiřadit k více kategoriím, než jen do jedné a některé nelze zařadit do žádné z nich. Dále lze také podotknout, že typologie Christophera Flooda i Nicolò Contiho je spíše jen variací konceptu Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka. Flood a Conti si ve svých děleních pouze přidali několik kategorií, ale základní negativní pojetí Evropské integrace politickými stranami spočívá na stejné bázi. Z jejich rozšířené klasifikace je zjevné, že se snažili reagovat na kritiku původního konceptu „*měkkého*“ a „*tvrdého*“ euroskepticismu (Kaniok 2005: 155).

Kritizována byla také typologie Casse Muddeho a Petra Kopeckého, kteří se snažili při své klasifikaci zohlednit ideologii strany, ale zároveň i její strategii. Taggart a Szczerbiak poukazují, že tuto typologii nešlo použít na státy Střední a Východní Evropy před vstupem do EU, kvůli nemožnému propojení aktuálního postoje k EU a k evropské integraci. Tedy, že některé politické strany mohly v referendu podpořit vstup do Společenství, ale zároveň mohly představovat kritiky evropské integrace. Často také strany v postkomunistických zemích neprezentovaly své postoje před vstupem do EU, ale vyjadřovaly je až po přístupových rozhovorech (Taggart, Szczerbiak 2003: 6–11).

Dále je jejich slabinou kategorie Europragmatiků, kteří mají velice blízko k Euroodmítačům a Euroskeptikům. Europragmatici totiž představují skupinu, která v praxi nemá úplně zastoupení. Petr Kaniok tuto kritiku zdůvodňuje následovně. „*Zdá se totiž nelogické, že by některá formace oponovala myšlence přesunu politické moci od národního státu směrem k nadnárodní úrovni a zároveň podporovala další nárůst kompetencí EU tak, jak uvádí Kopecký a Mudde.*“ (Kaniok 2005: 155). K této kategorii se vyjadřuje i Lubomír Kopeček, který nevyklučuje možnost, že se v budoucnu můžeme setkat s politickou stranou, která do skupiny Europragmatiků bude pasovat (Kopeček 2004: 246).

Typologie Nicolo Contiho vzbudila také velké debaty. Mezi sporné body patří měkký euroskepticismus a funkcionální europeanismus, protože podle výzkumníků je nelze jednoduše odlišit. V reakci Conti zvýraznil hranici, která se mezi těmito kategoriemi nachází. Měkkí euroskeptici mají primární cíl přetvořit průběh evropské integrace, zatímco funkcionální europeanisté se jí snaží spíše usměrnit podle svých představ (Conti 2003: 19 citován in Palovský 2004).

Autoři se víceméně shodli na prvcích tvrdé linie euroskepticismu a jejich představitele nazývají euroodmítači, odmítači nebo přímo tvrdí euroskeptici. Zastávají názor, že jde o popření celého integračního procesu, tudíž se snaží buď o vystoupení z EU, nebo nesouhlasí s nadnárodní institucí a přesunem pravomocí od národní k supranacionální úrovni. Oproti tomu v měkké linii euroskepticismu dochází k značným rozdílům mezi výzkumníky (Kaniok 2005: 155–157).

4. Česká republika a Evropská Unie

4.1. Přistoupení zemí Střední Evropy do EU

Po revolucích v 1989 a následně rozpadu Sovětského svazu bylo cílem zemí Střední Evropy stát se součástí Evropy, a tudíž se stát členem EU. Stranický systém byl tvořen spíše slabými politickými subjekty, které představovaly základ pro boj se starým režimem. Politické strany neměly velkou oporu ani důležité vazby ve společnosti. Tento antikomunistický směr spojovalo prosazení národních hodnot a vlastenectví. Typickým příkladem byla Solidarita v Polsku nebo Občanské fórum v České republice. V prvních volbách byly rozhodující slogany a hesla proti starému zřízení. Šlo spíše o lidové hlasování o podobě režimu, než o reálný boj mezi politickými subjekty a jejich programy. S postupem času se volby v těchto zemích stávaly běžnější věcí a přestaly být tolik symbolické (Riishøje 2004: 11–15).

Hlavním sloganem zemí Střední Evropy byl „Návrat do Evropy“. Státy považovaly za důležité přistoupit do EU, aby si zachovaly získanou suverenitu a zároveň se nemusely obávat o svou bezpečnost. Evropu viděli jako prostor svobody a demokracie (Kopecký 2004: 227). Členství v EU bylo tedy vnímáno pozitivně jak politickými elitami, tak veřejností. Bohužel nedocházelo k debatám o podmínkách případně o výhodách nebo nevýhodách členství v EU, takže se jednalo spíše o určitou shodu bez přechodí diskuse (Riishøje 2004: 7). Na počátku při vyjednávání s Evropskou komisí došlo k mírnému vystřízlivění, protože Společenství tvrdě prosazovalo své zájmy na úkor středoevropských zemí a zároveň odmítalo do smluv zakomponovat záruky o budoucím členství. Dále také docházelo k nejednotným názorům mezi starými členy EU v otázkách rozšíření Společenství východním směrem (Černoch 2003: 24–27).

Před samotným přistoupením začalo docházet k větší a větší kritice EU mezi politickými elitami napříč zeměmi, nicméně pouze pár stran šlo hodnotit jako tvrdě euroskeptické, které by bojovaly proti členství v EU. Na povrch vplynuly odlišnosti v názorech ohledně války v Iráku nebo o budoucí Ústavní smlouvě pro EU. V ČR došlo k rozporům v názorech Václava Havla a Václava Klause, kteří představovali hlavní politické lídry. Václav Havel dával přednost spíše federálnímu modelu vlády a byl považován za eurooptimistu a oproti tomu Václav Klaus je klasickým kritikem EU (Riishøje 2004: 27–33). Česká republika kvůli otálení Václava Klause podala oficiální

žádost k členství v EU až mezi posledními na začátku roku 1996. Většinu politickým aktérům ale bylo jasné, že neexistuje žádná jiná alternativa než přistoupení do Unie. Jednalo se o jakousi nutnost pro zajištění budoucnosti ČR v Evropě (Černoch 2003: 59–61).

Na druhé straně veřejnost v České republice představovala největšího kritika Společenství z těchto nově přistupujících zemí. V ČR panovaly velké obavy z referenda o přistoupení k EU, protože u voličů převládal nezájem a lhostejnost vůči lidovému hlasování. Výzkumy veřejného mínění sice ukazovaly vítězství pro vstup, nicméně nikdo nevěděl, kolik voličů se dostaví k urnám, aby byl výsledek legitimní. „*Panovaly obavy, že občané v přesvědčení, že není o čem rozhodovat, protože vstup je jasný, budou chápat svoji účast jako zbytečnou.*“ (Balík 2004 citován in Fajmon 2004) Nakonec k referendu o přistoupení do EU přišlo přes 50 procent voličů a pro vstup se vyslovilo 77 procent z nich. Volební účast patřila mezi jednu z nejmenších ve srovnání s ostatními přistupujícími státy (Riishøje 2004: 27–33).

4.2. Postoje k EU českých euroskeptických politických stran před přistoupením

V 90. letech panoval všeobecný konsenzus o přistoupení ČR k EU, nicméně zde byly přítomny i oponující politické strany vůči členství. Typickými kritiky Společenství byla KSČM a Sdružení pro republiku-republikánská strana Československa (SPR-RSČ). SPR-RSČ bylo členem Poslanecké sněmovny od roku 1992 do 1998 a představovalo hlavního zástupce tvrdého euroskepticismu. Republikáni požadovali zastavení přístupových rozhovorů s EU, protože nesouhlasili s celou evropskou integrací (Hynčica et al. 2016: 44–47).

KSČM se prezentovala jako méně radikální ve svých postojích k EU nebo evropské integraci, ale byla utvářena krajně levicovou ideologií. V souvislosti s pádem železné opony a nastolení nového režimu, neměla strana moc možností jak se opět projevit v novém politickém systému (Marek, Baun 2010: 62–64). Jejím cílem byla demokratická, sociální a mírová spolupráce v Evropě. Společenství se tedy snažila vnímat jako příležitost pro případnou spolupráci krajně levicových subjektů v Evropě a evropskou integraci jako důležitý proces pro budoucnost země (Vykoupilová 2006: 15–16).

Před přistoupením strana ve svých volebních programech zintenzivnila kritiku členství v EU, nicméně se víc zaměřovala na upřesnění podmínek, za kterých by se ČR měla připojit, než na samotný vstup (Kopecký 2004: 238). Upozorňovala na nedostatečnou neoblomnost při vyjednávání, což způsobilo nevýhodnou a nerovnou pozici ČR ve srovnání se staršími členy. Obávala se také diskriminace v rámci EU a nesouhlasila s příliš velkou rychlostí celého přístupního procesu. Ve straně probíhal boj mezi měkčím s tvrdším křídlem, takže docházelo k rozporům v názorech ohledně podpoření nebo odmítnutí EU v referendu. Nakonec se KSČM před referendem rozhodla apelovat na své voliče, aby členství nepodpořili a hlasovali proti vstupu ČR do EU. KSČM se stala tedy jedinou parlamentní stranou, která nepodporovala přistoupení (Marek, Baun 2010: 62–64).

Mezi euroskeptické strany (spolu s KSČM a SPR-RSČ) šlo zařadit i ODS. Na rozdíl od KSČM byla ODS v mnohem lepší pozici, protože patřila mezi přední tvůrce tehdejší národní politiky. Měla ve svém programu jako nejdůležitější cíl členství v EU a nepatřila tedy mezi představitele tvrdého euroskepticismu, ale spíše mezi eurorealisty, jak se členové strany sami nazývají. Zapojení České republiky do evropského integračního procesu ODS považovala za velice důležitý cíl, který měl pomoci k zakotvení bezpečnosti v zemi (Marek, Baun 2010: 56–58). Nesdílela ale pozitivní postoj ke vzniku nějakého superstátu, ve kterém by se státy transformovaly do jednotného právního, institucionálního a ekonomického rámce (Šaradín 2003). Obávala se o ztrátu suverenity země, a proto zastávala hlavně mezivládní přístup, založený spíše na ekonomických hodnotách (Hynčica et al. 2016: 44–47). Nepřála si přesun pravomocí na vyšší úroveň na úkor členských zemí a zároveň si chtěla udržet hlavní slovo v oblastech daní nebo zahraniční politiky (Lacina 2012 citován in Mansfredová, Guasti eds. 2012). I v ODS se projevovaly rozdílné názory mezi členy strany ohledně hlasování v referendu. Tento euroskeptický pohled nepředstavoval jen Václav Klaus, jako lídr strany, ale přebírali jej i mladší straníci. Některé přední osobnosti strany dokonce avizovaly, že v hlasování nepodpoří vstup do Unie. Nakonec strana jako celek radila svým voličům, aby dali „ano“ členství v EU (Marek, Baun 2010: 56–7).

Strany všeobecně před referendem v roce 2003 vypracovávaly dokumenty, které měly prezentovat pozitiva nebo negativa přistoupení. Například ODS přišla s dokumentem nazývajícím se „*Manifest českého eurorealismu*“ nebo s brožurkou „*Když do EU, tak s ODS*“ a KSČM zase s dokumentem „*Pro demokratickou Evropu (manifest*

KSČM)“. Politické subjekty uváděly argumenty, které už zmiňovaly ve sněmovních volbách v roce 2002 a také často používaly záporné hodnocení svých konkurenčních stran (Šaradín 2003).

4.3. Postoje k EU českých euroskeptických politických stran po přistoupení

Po přistoupení do EU v roce 2004 došlo u politických stran postupně k částečnému vystřízlivění. Do programů tradičních stran začaly pronikat euroskeptická témata a vznikaly subjekty, které měly ve svém programu víc negativních postojů k samotné EU jako nadnárodní instituci. Mezi hlavní spouštěče těchto negativních ohlasů lze označit Lisabonskou smlouvu, která bývá spojená s dalším přesunem pravomocí na vyšší úroveň na úkor členských zemí (Guasti 2012: 21–22). V tomto období ovlivňovala situaci také ekonomická krize v roce 2008 a velice ovlivnila veřejné mínění v otázkách evropské integrace. Dále neustálý přísun negativních informací o EU z médií, které pomáhají ve společnosti vyvolávat nespokojení nebo také působení desinformačních webů (iDNES.cz 2018).

Po odchodu Václava Klause z čela ODS v roce 2006 a následným nástupem Mirka Topolánka se strana vydala mírnějším směrem v otázkách evropské integrace a celé EU. Zmírněný proevropský postoj, větší spolupráce mezi evropskými politickými stranami a také neshody ohledně přijetí Lisabonské smlouvy zapříčinily výrazné pnutí ve straně a následný odchod několika členů, kteří představovali euroskeptický proud. V roce 2009 byla na ustavujícím sjezdu oficiálně založena Strana svobodných občanů, která se vyznačovala negativním postojem k Unii a také celému projektu evropské integrace. Evropská témata patřila mezi stěžejní body jejich politického směřování. Do jejího čela se postavil Petr Mach, který představoval jednoho z hlavních poradců bývalého lídra ODS Václava Klause. Za hlavního nepřítele strana považovala Lisabonskou smlouvu, vůči které se také vyjádřila pomocí tzv. *Prohlášení Přípravného výboru Svobodných k Lisabonské smlouvě* (Svobodní 2009b). Strana upozorňovala na velké slabiny smlouvy. Zásadně nesouhlasila s přesunem dalších pravomocí na nadnárodní úroveň, která nemá dostatečnou legitimitu a upozorňovala také na nedostatečné demokratické fungování Unie. Neviděla správnou cestu v unifikaci členských zemí a souhlasila spíš pouze s celní unií a jednotným trhem. Poukazovala na podobnost smlouvy se Smlouvou o ústavě, která byla před několika lety odmítnuta (Svobodní 2009a). V tomto stejném období vznikla

také iniciativa bývalého evropského poslance Jana Železného Libertas.cz a došlo ke spolupráci mezi ní a Svobodnými. Obě strany spojoval odpor proti Lisabonské smlouvě a také představovaly tvrdší formu euroskepticismu. Zároveň kooperovali s ostatními euroskeptickými subjekty napříč členskými zeměmi (Guasti 2012: 21–22).

O pár let později v roce 2013 došlo ke vzniku dalšího euroskeptického subjektu s názvem Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, které se časem přejmenovalo pouze na Úsvit přímé demokracie. Přestože měl subjekt pouze devět členů, tak pro něj volby do Poslanecké sněmovny v roce 2013 dopadly velice dobře. Později došlo i v tomto hnutí k rozkolům a vytvořily se dva odlišné proudy. Jeden proud zůstal v původním hnutí a členové druhého proudu v čele s lídrem Tomiem Okamurou vystoupili a v roce 2015 si vytvořili nové hnutí s názvem Svoboda a přímá demokracie (Šárovec 2018: 90). Navázali tak na předešlý volební program Úsvitu přímé demokracie. Prosazovali zavedení prvků přímé demokracie, které zahrnovaly přímou volbu aktérů ve veřejných funkcích (Bouda 2015). SPD si také kladlo za cíl uspořádat referendum o vystoupení ČR z EU. Samo sebe prezentovalo jako radikální hnutí a bylo známé svým antiimigračním postojem (Šulová 2015).

Postoje tradičních politických subjektů byly po přistoupení do Unie různé. ODS po vstupu do EU prodělala velké pnutí ve straně, které mělo za následek vznik Svobodných. Odchod těchto skalních představitelů negativního náhledu na nadnárodní instituci pomohl k uklidnění situace. Strana se vydala smířlivějším směrem a zastupovala spíše měkčí formu euroskeptiků, než tomu bylo před odchodem některých členů. Vliv na euroskeptické postoje měla také jejich funkce v politickém systému, protože v době, kdy byla ODS v opozici, byly viditelnější silnější projevy skepse (Just 2015: 120). Názory v KSČM jsou podobné jako v ODS. Komunisté byli před přistoupením jedinou stranou v Poslanecké sněmovně, která nepodporovala vstup do EU. Naopak po přistoupení začala strana vnímat členství v EU jako realitu a podle toho umírnila i své postoje. Podle Vlastimila Havlíka tento měkčí přístup bývá často připisován spolupráci s ostatními evropskými levicovými stranami na půdě EP a také reprezentujícím osobnostem jako jsou Miloslav Ransdorf a Kateřina Konečná (iDNES 2018). Strana ovšem není žádným podporovatelem evropské integrace, dokonce některé místní organizace neustále představují zástupce konzervativnějšího postoje strany a dochází tedy i k prezentaci radikálnějších postojů. Vizí Komunistů není odchod z EU, spíše jde o nějakou její přeměnu podle svého (Just 2015: 119–120).

4.4. Volby do Evropského parlamentu v České republice v roce 2004 a 2009

Volby do Evropského parlamentu v roce 2004 nevzbuzovaly žádnou euforii ani nadšení. Ve volebních programech politických stran se objevovaly názory i na evropské otázky, nicméně domácí prostředí hrálo zásadní roli. Volební kampaně byly postavené primárně na národních tématech, takže evropské oblasti byly odsunuty na vedlejší kolej a prostor pro euroskeptické názory byl spíše nulový (Hynčica et al. 2016: 44–48). Čeští voliči mohli do EP volit 24 ze 786 členů. O posty v EP se ucházelo 33 českých politických stran, sdružení a hnutí. Nakonec evropským volbám v České republice dominovala strana ODS s devíti mandáty, která získala přes 30 % hlasů. Hned za ní se umístila KSČM s 20 % hlasů a dostala šest mandátů. Na třetím místě se objevilo třemi křesly Sdružení nezávislých kandidátů. Křesťanští demokraté, Nezávislí a ČSSD získali po dvou křeslech pro každé uskupení. Volební účast byla v České republice 28 %, což bylo nižší, než byl 46% evropský průměr (volby.cz 2004).

Volby do Evropského parlamentu na jaře v roce 2009 byly ovlivněny krizí mezi hlavními politickými stranami, která byla zřetelná už několik let předtím. Rozkol mezi Občanskými a Sociálními demokraty způsobil napjaté prostředí, které ovlivnilo i evropské volby. Zároveň v této době probíhalo české předsednictví v Radě EU, které bývá hodnoceno spíše negativně kvůli vyslovení nedůvěry vládě. Došlo také k rozštěpení některých politických stran kvůli vnitřním rozporům. V tomto období lze sledovat větší míru radikalizace a narůstajícího euroskepticismu. Za extremistické uskupení, které se ucházelo o hlasy voličů lze považovat například Dělnickou stranu a Národní stranu. Nárůst euroskepticismu byl často spojován s osobou Václava Klause, který se z prezidentského postu aktivně veřejně zapojoval a Česká republika tedy dostala místo v euroskeptickém táboře. Dále také kontroverzní Lisabonská smlouva pomohla ke vzniku straně Libertas nebo Straně svobodných občanů (viz 4. kapitola), která byla ovlivněná euroskepticismem Václava Klause (Kárníková 2010: 65–66).

Podobně jako v minulých volbách politické subjekty věnovaly pouze málo pozornosti evropským tématům. Volebním kampaním dominovalo hlavně domácí prostředí a s ním spojené otázky a hlavně konflikty (Hynčica et al. 2016: 44–48). Představitelé stran, kteří chtěli oslovit hlavně mladé voliče, začali používat moderní elektronické komunikace. Pro zviditelnění své kampaně využila internet hlavně ODS a

ČSSD, kteří do této formy komunikace investovali desítky milionů (euroactiv.cz). ODS vsázela hlavně na úspěchy svých reforem během českého předsednictví v Radě EU. Naopak, ČSSD poukazovala na mezery v reformních krocích opozice a zároveň kladla důraz na řešení hospodářské krize. KSČM upozorňovala na důležitost ekonomické soběstačnosti, dále také prezentovala negativní postoj k Lisabonské smlouvě a její přijetí chtěla svázat s referendem (euroactiv.cz). Radikální a extremistické strany vsadily na kritiku současných hlavních stran a na skandály s nimi spojené (Kárníková 2010: 67). Svobodní se ve svém volebním programu velice negativně vyjadřovali o EU jako nadnárodní instituci a představovali politický subjekt, který využil ve svých kampaních i evropská témata. Dokument měl název „*EU má alternativu*“, což by mohlo znamenat příklon i k odchodu z Unie. Vznesené programové body by znamenaly její transformaci od úplných základů (Kaniok 2014: 81).

Na rozdíl od roku 2004 se ve volbách v roce 2009 volilo pouze 22 poslanců, namísto původních 24. Počet stran ucházejících se o poslanecká křesla zůstal totožný jako v předešlých volbách. I volební účast byla také podobná jako před pěti lety. Ve volbách zvítězila ODS a znova získala devět křesel. Oproti předešlým volbám si polepšila ČSSD, protože získala sedm postů oproti minulým dvěma a skončila na druhém místě. ČSSD očekávala mnohem vyšší zisk, ale nejspíš se na výsledku podepsalo vyslovení nedůvěry vládě zrovna v období českého předsednictví v EU. Následnou ostudu v mezinárodním prostředí odsoudilo několik vážených osobností, tudíž na tuto situaci mohla i společnost reagovat negativně (Kárníková 2010: 68–69). KSČM se posunula na třetí místo se čtyřmi mandáty a trochu si zhoršila svůj výsledek. Křesťanští demokraté dostali znova dvě křesla. Žádná malá strana mandáty nezískala, protože všechny sebraly velké politické subjekty (Euroactiv.cz). Nedošlo ani k úspěchu nových euroskeptických subjektů, které vznikly před volbami (Hynčica et al. 2016: 44–48). Například Strana svobodných občanů získala 1,27 procenta a Libertas.cz měl pouze 0,94 procenta (volby.cz 2009).

Metodologická část

Existuje několik různých přístupů, jak lze zkoumat postoj politických stran k evropské integraci. Tomuto tématu se věnuje několik autorů, nicméně každý k výzkumu používá různé přístupy a nástroje (Havlík 2008: 346). Peter Mair rozlišuje několik oblastí výzkumu evropeizace politických stran (Havlík 2009: 13). Do první oblasti řadí politické subjekty na evropské půdě, eurostrany nebo případně i frakce v rámci Evropského Parlamentu. Studie se primárně zabývají vznikem a vývojem transevropských politických stran. Druhá skupina představuje jednání a chování domácích politických subjektů v EU. Výzkumy se zaměřují hlavně na utváření koalic v evropském prostředí nebo se také rozebírá hlasování stran v EP. Poslední skupina se věnuje adaptaci vývoje procesu evropské integrace do národních politických stran. Tato kategorie obsahuje i výzkumy zabývající se názory politických subjektů na evropskou integraci (Mair 2007: 154–155). Dále se také postoji politických subjektů k evropské integraci věnuje Robert Ladrech a rozlišuje pět základních oblastí evropeizace politických stran. Zkoumat tento proces lze podle Ladrecha v programatice strany, organizační proměně, podobě stranické soutěže a také ve vztahu stran a vlády nebo mimo národní systém. Autor se domnívá, že nejlépe se analyzuje evropeizace přes stranické programy. Změny v programatice jsou nejvíce viditelné, protože přímo reagují na evropskou integraci (Ladrech 2002: 396-7).

Leonard Ray se pokusil o vymezení několika přístupů, které usnadní identifikaci postojů politických stran k evropské integraci. Rozlišil čtyři typy, které jsou 1) *Analýza jednání politických stran* 2) *analýza programových dokumentů* 3) *analýza postojů příznivců a představitelů politických stran* 4) *výzkum reputace politických stran*. První z nich je *analýza jednání politických stran*, která se zaměřuje na činnost stran, jejich postupy a chování v určitých oblastech politiky. Pro tento typ může být zkoumáno členství politických stran v nadnárodních stranických strukturách nebo může být analyzováno hlasování v národních parlamentech nebo v EP (Ray 2007: 17–18).

Dalším pokusem o zkoumání postoje politické strany může být *analýza stranických dokumentů*. Tato metoda je velice oblíbená, protože stranické a volební programy politických subjektů bývají lehce dostupné. V této kategorii si Ray klade základní otázky ohledně transformace stranických dokumentů v pracovní data a také, zda nám tyto programy ukáží skutečné cíle stran (Ray 2007: 16–17). Přeměna stranických dokumentů v použitelná data bývá někdy složitý proces. Tuto přeměnu lze udělat buď

ručně, nebo pomocí pokročilého softwaru. Často dochází k problémům při analýze, protože se stranické dokumenty určitému tématu ani nevěnují, případně se o něm zmíní pouze okrajově. Někdy se subjekty jednoznačně nevyhraní a je tedy nutné informace zevšeobecnit, což může mít za následek zkreslení a nepřesné zařazení. Dále je důležitá forma programu. Každý politický subjekt má jinou délku a strukturu manifestu nebo také může hrát důležitou roli velikost věnovaného prostoru danému tématu. Ray upozorňuje také na skutečnou politiku stran, která často nebývá odrazem jejich stranických programů (Ray 2007: 16–17). Další kategorií představuje *analýza postojů příznivců a představitelů politických stran*. V prvním případě se jedná se o výzkum veřejného mínění, při kterém zjistíme postoje voličů určité politické strany ke zkoumané oblasti politiky. Pokud se snažíme zjistit postoje představitelů politických subjektů, musíme použít spíše metodu dotazníku nebo rozhovoru (Ray 2007: 14). Posledním Rayovým typem je *výzkum reputace politické strany*. V této kategorii lze jejich postoj k evropské integraci zkoumat pomocí expertního šetření, veřejného mínění nebo výzkumu v prostředí fungování politických subjektů. Analýze v prostředí strany se věnoval i Paul Taggart, který navrhl ucelené schéma pro euroskeptické subjekty a rozdělil je mezi dvě skupiny „tvrdého“ a „měkkého“ euroskepticismu (Ray 2007: 14–16).

Pro tuto práci byla vybrána analýza programových dokumentů strany, které se vztahují k evropským volbám z roku 2014 a 2019. Jedná o lehce dostupné zdroje, které pomohou ke zkoumání postojů politických stran k určitým tématům. Pro výzkum je použita Komunistická strany Čech a Moravy, Občanská demokratická strany, Strana svobodných občanů, Úsvit přímá demokracie -Tomia Okamury/ a Svoboda a přímé demokracie – Tomia Okamury. SPD je kvůli důležité osobnosti lídra Tomia Okamury považováno za pokračovatele hnutí Úsvit, tudíž bude ve volbách v roce 2014 analyzován volební program hnutí Úsvit a v těch následujících budou zkoumány stranické dokumenty SPD. V případě KSČM i SSO dochází ke změnám ohledně kandidatury do evropských voleb. SSO a KSČM kandidovaly samostatně, ale v roce 2019 utvořily koalici s dalšími subjekty. Svobodní spolupracovali s uskupením Liberland a Radostné Česko. KSČM kooperovala s dalšími levicovými subjekty, kterými byla Komunistická strana Československa a Strana demokratického socialismu. Tyto euroskeptické politické strany byly vybrány kvůli úspěchu alespoň v některých z evropských volbách z roku 2014 nebo 2019, ve kterých získali minimálně jeden mandát v Evropském parlamentu. Základní dokumenty pro práci představují stranické dokumenty vztahující se k volbám v roce 2014

a 2019 do Evropského parlamentu. Výběr těchto stranických dokumentů je z důvodu analyzování postojů euroskeptických stran k určitým evropským tématům. Ostatní programy, které nejsou spojené s eurovolbami, nemají často odpovědi na konkrétní otázky této práce.

Politické strany zveřejnily před volbami různé dokumenty, které měly spojitost s evropskými volbami. Bohužel nemají stejnou formu a délku, tudíž každá z nich uvedla jiný typ dokumentu. Některé volební programy jsou v bodech ve zkrácené verzi, jiné zase ve zdlouhavé textové formě. Strany často vydaly i více dokumentů, než jen jeden. KSČM vydala pro eurovolby v roce 2014 program v textové formě na několik stran a nazvala ho „*Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014.*“ V následujících volbách uveřejnila spolupráci s dalšími levicovými subjekty. Kooperovala s Komunistickou stranou Československa nebo Stranou demokratického socialismu a jejich heslem bylo „*KSČM: Česká levice společně*“. Spolu s nimi vytvořila program „*Nenechme to tak*“, který byl zpracován na pár stranách a věnoval se spíše jen určitým tématům. Pro tyto volby prezentovala ještě jeden program s názvem „*Volební program KSČM k volbám do EP v roce 2019*“, který tvořil 70 bodů nutných změn pro EU. Občanská demokratická strana pro volby v roce 2014 uveřejnila dokument „*Otáčíme EU správným směrem*“. V roce 2019 vytvořila „*Evropské desatero ODS*“, které obsahovalo deset hlavních bodů a také další postoje ke konkrétním oblastem. ODS také odkazovala na speciální evropský dokument „*Silné Česko v Evropě 21. století: Postoj ODS k EU*“, který sice vznikl o něco dříve, ale i přesto na něj strana upozornila v souvislosti s těmito volbami. Kromě programu *Evropské desatero* jsou jejich dokumenty zpracovány do několika stran v textové formě. Strana svobodných občanů vytvořila v roce 2014 program „*Volební priority pro eurovolby*“, který má pouze jednu stranu a věnuje se pouze pár hlavním tématům. V souvislosti s těmito volbami vytvořila také dokument „*Odcizená Evropa*“ o několika stranách, který má podobu brožury. V tomto dokumentu strana prezentuje své názory na základní evropská témata. Pro následující volby Svobodní vytvořili program s názvem „*Odejeme bez placení? 5x změna k lepšímu, jinak odejdeme*“. Tento text je rozložen do pár stran a zabývá hlavními pěti body, které jsou v dokumentu rozepsány. Svoboda a přímá demokracie – Tomia Okamury vytvořila v roce 2014 pouze jednostránkový dokument s názvem „*Program*“. Tento dokument je vytvořen do bodové podoby a dělí se na dvě části. V roce 2019 strana vytvořila program, který má zkrácenou i prodlouženou verzi a oba se shodně nazývají

„Česká republika na 1. místě“. Zkrácená podoba je uvedena v bodové formě a prodloužená verze tyto body trochu více rozvádí na pár stranách. Většina zmíněných programů je volně dostupná na webových stránkách těchto subjektů, nicméně některé politické strany své dokumenty promazávají a bylo tedy nutné je získat přímým kontaktováním.

Analýza těchto dokumentů je rozdělena do tří pomyslných částí. První z nich se zabývá tématům spojených s ekonomickou oblastí, tudíž se věnuje otázkám ohledně přijetí eura případně postojům k trhu nebo přijímání dotací z Unie. Druhá část je postavená na všeobecných tématech spojených s EU a zpracovává spíše politologickou oblast. V této kategorii lze nalézt názory stran na samotnou EU, evropskou integraci nebo členství v Unii. Dále je do této části zařazen demokratický deficit spojený s názory na orgány v evropském prostředí. Poslední kategorie se věnuje primárně konkrétním tématům obsažených v programu, mezi které patří například otázky ohledně migrační, bezpečnostní nebo zemědělské politiky.

Praktická část

5. Volby do EP v roce 2014

Volební kampaně v roce 2014 probíhaly úplně jinak, než v předchozích letech. Do popředí se pomalu dostávala evropská témata a strany musely na tuto situaci reagovat. Politické subjekty se ve svých kampaních začaly více zaměřovat na prostředí EU. Do Evropského parlamentu se v těchto volbách volilo pouze 21 zástupců kvůli přistoupení Chorvatska do EU. Volební účast byla pouze přes 18 %, což z ní udělalo nejnižší výsledek ze všech konaných eurovoleb v ČR (Havlík 2014: 167–9).

Ve volbách nakonec uspělo sedm subjektů, což bylo více než v předešlých volbách. Velký úspěch se zaznamenaly nové a malé strany. Na prvním místě se objevilo hnutí ANO, pro které byly tyto eurovolby premiérou, a obsadilo čtyři křesla. Na druhém místě se umístila proevropská koalice TOP 09 a STAN, která získala také čtyři mandáty. ČSSD zaujmula třetí pozici a oproti minulým volbám si pohoršila ze sedmi křesel na pouhá čtyři. KSČM se umístila na čtvrtém místě se třemi křesly, stejně jako KDU- ČSL. Největší propad zaznamenala ODS. Ze svých původních devíti křesel obhájila pouhá dvě. Tyto volby jsou specifické úspěchem euroskeptického subjektu Strany svobodných občanů, který si klade za cíl vystoupení z Unie. Svobodní získali svůj první mandát se ziskem 5,2 procent (volby.cz 2014). Další euroskeptický subjekt je Úsvit přímé demokracie- Tomia Okamury. Hnutí použilo ve předvolební kampani antiimigrační témata, nicméně v EP nezískalo žádné křeslo (Havlík 2014: 168).

5.1. Volební program Komunistické strany Čech a Moravy pro volby v roce 2014

Stranický dokument Komunistů nese název „*Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014*“. Jedná se o šestistránkový program nahuštěného textu, který je rozdělen do pěti kapitol. V úvodu dokumentu je představená tzv. Preambule, která popisuje všeobecné názory a postoje KSČM k samotné Unii nebo evropské integraci a líčí aktuální problémy, se kterými se v životě potýkáme. Kapitoly se často věnují primárně oblastem jako je sociální politika, otázka lidských práv nebo mírové řešení ve světě. Všechny tyto témata jsou spojená s nadnárodní úrovní, tudíž převažují evropská nad domácími tématy (KSČM 2014).

Komunisté si přejí, „*prosadit nový model ekonomického rozvoje, který zajistí produktivní cíle vytvářením dostatečného počtu pracovních míst (...)*.“ (KSČM 2014: 3) Ekonomika by měla pomoci primárně ke zvýšení životní úrovně. Za jeden z hlavních bodů programu lze zaznamenat i boj proti daňovým únikům. Strana podporuje čerpání peněz z dotací a fondů EU, nicméně kritizuje složitý byrokratický systém udělování těchto dotací. Vyžaduje, aby docházelo k rychlejšímu a transparentnímu čerpání, ale zároveň, aby se peníze z fondů lépe využívaly. Dále také prosazuje lepší využití Evropského sociálního fondu, který má na starosti mimo jiné podporu zaměstnanosti nebo sociální začleňování osob (KSČM 2014: 2–3).

KSČM ve svém volebním programu uvádí důležitost demokratických institucí v evropském prostoru a zároveň kritizuje velké pravomoci Evropské komise. „*Posílit pravomoci Evropského parlamentu proti Evropské Komisi, která příliš centralizuje moc a je vzdálená požadavkům obyvatel Evropy.*“ (KSČM 2014: 1) V dokumentu také poukazuje na důležitost přímé demokracie a lidových hlasováních jako součást veřejné aktivity. Dále je věnován prostor rozdílům mezi členskými státy a jejich šancemi na rozhodování. Jejich cílem je snaha o rovnoprávnou Unii a také zabránit nadvládě evropských velmocí. KSČM se snaží „*vrátit smysl evropské integraci, budovat ji zdola od občanů, odstraňovat nespravedlnosti a posílit tak důvěru v evropské instituce a zvýšit i dosud klesající volební účast v evropských volbách.*“ (KSČM 2014: 1) Z dokumentu vyplývá, že strana podporuje evropskou integraci hlavně v oblasti sociální, kulturní a ekonomické a měla by zájem i o její prohloubení. Vidí pozitiva v původním směřování evropské integrace k mírovému projektu (KSČM 2014: 1–3). Komunisté jsou ovšem kritičtí k aktuální verzi Evropské unie. Zmatek, nejistota a celkovou krizi v Evropě připisují pravicovým elitám a evropským byrokratům. Podporují rozšiřování Unie, nicméně poukazují na důležitou připravenost kandidátských zemí před přistoupením (KSČM 2014: 5). Otázce ohledně vystoupení z Unie nebo požadavek na referendum o odchodu se program nevěnuje. Strana pouze zmiňuje, že sice dříve nepodporovala přistoupení do EU, ale naprosto respektovala rozhodnutí občanů v referendu. Členství v EU vidí jako příležitost pro spolupráci s ostatními levicovými stranami v evropském prostředí (KSČM 2014: 1).

Program věnuje prostor také migrační politice nebo otázkám diskriminace. KSČM prosazuje boj proti diskriminaci, ať už se jedná o rasu, pohlaví nebo etnický původ a zároveň upozorňuje na nebezpečí rasismu a xenofobie (KSČM 2014: 2-3). Strana si přeje

usměrnit přijímání migrantů ze zemí mimo Unii a také dbát na účinnou azylovou politiku. Podporují pečlivější opatření proti nelegální migraci a těm, kteří páchají trestnou činnost. Chtějí zamezit práci na černo a regulovat migraci na základě toho, jaká pracovní síla a jaké profese jsou vyžadovány. Prostor v dokumentu je věnován také oblasti bezpečnostní politiky. Strana si přeje mírové řešení a využití diplomacie v konfliktech po celém světě. Nesouhlasí se strategií NATO a podporují vznik novější a modernější organizace, která zaručí spíše humánní akce, než ty vojenské. Otázkám Společné zemědělské politiky se program zabývá jen okrajově. Podporují využívání místních potravin v potravinářském průmyslu jednotlivých zemí, aby jednotlivé členské státy používaly primárně potraviny ze svého zeměpisného pásma (KSČM 2014: 4-5).

5.2. Volební program Občanské demokratické strany pro volby v roce 2014

Volební program ODS pro volby do EP v roce 2014 nese název „*Otáčíme EU správným směrem*“. Dokument má přes 20 stran, ale text ve výsledku zaplňuje maximálně deset stran a obsahuje i grafické přílohy na první a poslední straně. V textu je hodně kapitol rozdělených podle určitého tématu. Hned na začátku je připomenutí o desetiletém výročí členství v EU a také úloha ODS v rámci ní. Dokument také obsahuje negativní poznámky o vyjednaných podmínkách členství, které obstarala ČSSD a další členové týmu. Prostor je věnován hlavně evropským tématům oproti těm domácím. Hlavní témata programu představují otázky ekonomické povahy o přijetí eura a nechybí ani kritika byrokracie a evropských institucí. Zároveň se také hodně zabývá evropskou integrací a samotnou EU (ODS 2014).

ODS představuje opozici vůči přijetí nové měny eura a zásadně nesouhlasí se změnou měny kvůli nestabilnímu systému eurozóny. Zároveň se také obávají o možné zdražování cen, které bylo viditelné i u jiných zemí eurozóny. Jsou proti tomu, že by státy měly euro přijmout na základě ekonomické vyspělosti. „*Přijetí eura je naopak politickou a ekonomickou volbou.*“ (ODS 2014: 12) Demokráté si nepřejí přispívat členským státům, které mají ekonomické problémy kvůli zavedení nové měny. Naopak podporují trvalou výjimku, aby se ČR nemusela vzdát koruny (tamtéž). Dále ODS podporuje vnitřní trh Unie, který pro ně představuje základní pilíř evropské integrace. Prosazují také volný obchod s mimoevropskými zeměmi, tedy primárně se severoamerickými státy. Prostor je

věnován i otázce ohledně přijetí dotací. ODS podporuje evropské dotace a apeluje na maximální využití těchto peněz, než nebudeme moci tyto finance čerpat. Zároveň přiznává, že tento dotační systém pokrývá trh a často dochází ke korupci při jejich získání. Kvůli zmíněným problémům strana podporuje snižování objemu těchto finančních prostředků (ODS 2014: 6–7).

ODS se ve svém programu věnuje také kritice evropské byrokracie. Podporují redukování současných orgánů a jejich cílem je zamezit vzniku dalších zbytečných úřadů, které nejsou potřeba a jejich kompetence se často překrývají. Zároveň se zasazují za rušení zbytečných byrokratických regulací a požadavků z EU, které jen komplikují situaci (ODS 2014: 5, 16). Zároveň nesouhlasí s posilováním Evropského parlamentu, jako se o to snaží ostatní subjekty. Strana je přesvědčena, že zvětšení pravomocí EP, jako jedinému volenému orgánu, by znamenalo oslabení pro Českou republiku. *„Počet zástupců naší vlasti v Evropském parlamentu je oproti největším členským státům o tolik menší, že si nemůžeme přát přetvoření tohoto tělesa v klasický parlament evropského superstátu.“* (ODS 2014: 14) Nejsilnější vliv mají členské země přes Radu EU a tam mají největší zastoupení, tudíž si nepřejí její oslabování v souvislosti s přidáváním pravomocí institucím jako je Evropský parlament nebo Evropská komise. Zároveň nesouhlasí s transformací EK na odborný orgán a jsou proti přímo volenému předsedovi, protože ČR by v této volbě měla pouze malý vliv (tamtéž).

Dále si ODS nepřeje další předávání pravomocí na evropskou úroveň. Unii jako instituci podporují, nicméně se obávají, jestli je EU schopna tak rychlé integrace. Kritizují ji za současnou podobu. Nepodporují vznik nějakého superstátu, tudíž chtějí navrácení některých pravomocí zpět na národní úroveň. Zároveň jsou proti vzniku federálního státu, protože by se v něm malé členské státy jako Česká republika úplně ztratila (ODS 2014: 12). Budoucnost vidí v tzv. variabilní Evropě, ve které by si každý stát určil svou míru integrace v určitých oblastech ovšem kromě vnitřního trhu, který patří do základních pilířů. Nejedná se o žádné ukončení integračního procesu, jde spíše o jeho reformu. Občanští demokraté podporují i rozšiřování Unie o další země. V programu prosazují EU *„jako pružného, ekonomicky otevřeného a dále se rozšiřujícího celku, který povede ke koncepci „flexibilní“ či „variabilní“ integrace.“* (ODS 2014: 4) Členství v EU je pro Občanské demokraty nástrojem pro zlepšení české ekonomiky. Nepředstavují opozici vůči členství, naopak podporují vizi zůstat součástí této instituce, protože preferují názor, že být členem je pro nás mnohem výhodnější (ODS 2014: 12).

Otázce ohledně migrační politiky se tento programu věnuje pouze lehce. ODS nepředstavuje zarytou opozici vůči migraci, nicméně poukazuje na situaci, se kterou se členské státy potýkají. Nesouhlasí, „*aby vznikala ghetta v podobě městských enkláv přistěhovalců, narůstalo kulturně-civilizační napětí, nebo dokonce docházelo k násilí.*“ (ODS 2014: 24) Nepodporují ani zavádění migračních kvót, podle nichž by se uprchlíci přerozdělovali členských zemí. Program se zabývá i schengenským prostorem, který strana považuje za jeden z největších přínosů členství. Na druhou stranu podporují i případné zavedení kontrol, pokud to situace vyžaduje. Strana podporuje i členství v NATO a naopak kritizuje zdvojování bezpečnostních kapacit na půdě EU. Unie má zodpovídat za spolupráci v oblastech boje proti terorismu nebo dalším bezpečnostním hrozbám (ODS 2014: 23–24). Dále i Společná zemědělská politika má v dokumentu své místo. V této oblasti strana prezentuje své úspěchy, respektive změnu určitých závazků, o které se zasadila. Jedná se například o zrušení výrobních kvót na cukr a mléko nebo o ukončení nespravedlivé přerozdělování dotací českým farmářům. ODS se bude dál zasazovat o rušení dalších výrobních kvót a také o rovná pravidla mezi členskými zeměmi (ODS 2014: 6,22).

5.3. Volební program Strany Svobodných občanů pro volby v roce 2014

Svobodní si v roce 2014 vytvořili dva stranické dokumenty, které se vztahují k evropským volbám. V obou programech převládají evropská témata nad těmi domácími. Prvním z nich byl krátký ani ne jednostránkový program, který obsahoval pouze výčet postojů k určitým oblastem. Jmenoval se „*Volební priority pro eurovolby*“ a nesl se v tématu „proti euroněsmyslům“. Děлил se na čtyři kapitoly, z nichž jedna se věnovala národní měně. Svobodní se v programu zásadně vyjádřili proti přijetí eura a chtěli by si v EU vyjednat výjimku, stejně jako to udělala Velká Británie nebo Dánsko. V dalších částech je věnován prostor kritice nařízení a směrnicím z nadnárodní úrovně, které jsou často nesmyslné. Pro příklad uvádí přeměnu názvů různých výrobků nebo zákaz prodeje starých žárovek. Upozorňují, že tyto bezdůvodné pokyny z EU nás často stojí dost peněz. V poslední kapitole s názvem „Evropa potřebuje změnu“ se strana vyjadřuje o důležitosti dobrovolné spolupráce mezi zeměmi a nesouhlasí s evropskou byrokracií. Dále Svobodní podporují volný obchod a svobodné cestování mezi státy, a dokonce by si dokázali představit i rozšíření tohoto prostoru (Svobodní 2014a).

Druhý volební program představoval něco jako brožurku o 20 stranách s názvem „*Odcizená Evropa*“, která vznikla k desetiletému výročí členství v EU. Na rozdíl od prvního programu je tento dokument vytvořen do podoby knihy, která se dělí do několika kapitol podle tématu. Design dokumentu je více barevný, obsahuje také obrázky, grafy nebo fotografie představující téma určité kapitoly. V úvodu brožurky jsou zmíněny emocionální důvody přistoupení, kdy jsme chtěli patřit mezi západoevropské země a navazují na to otázky ohledně racionálního hodnocení současné situace. V dokumentu převažují evropská témata nad těmi národními a vždy se jedná o politiku nebo směřování EU, které ovlivňuje domácí úroveň. Primárně je věnován prostor ekonomické oblasti, ale nechybí zde ani názory na fungování instituce. Prvních několik kapitol se věnuje všeobecným oblastem, jako jsou demokratický deficit, byrokracie EU nebo měnová politika. Další část textu představuje tzv. Mýty EU obsahující zdánlivé situace, za které vděčíme Unii. Celkově lze zhodnotit dokument jako velkou kritiku současného směřování Unie (Svobodní 2014b).

Svobodní brání přijetí eura za každou cenu a poukazují na finanční krizi jižních členských států, kvůli přistoupení do eurozóny. Pomoci zadluženým zemím měl Evropský stabilizační fond, ke kterému se vyjádřil i lídr Svobodných Petr Mach takto. „*Zastávám názor, že než měnově integrovat nesourodé oblasti, tím je poškodit a pak zachraňovat penězi daňových poplatníků, je lepší ponechat vlastní měnu.*“ (Mach 2002 citován in Svobodní 2014b: 15) Pokud by Česká republika euro přijala, musela by se stát součástí tohoto fondu a v případě nouze by byla nucena uvolnit dost peněz na záchranu krachující země. ČR by také převedlo pravomoci nad měnovou politikou na nadnárodní úroveň a ztratilo by tak kontrolu. Upozorňují také, že po přijetí eura by se už nešlo vrátit k naší původní měně. Z těchto důvodů Svobodní nesouhlasí s přijetím této nové měny (Svobodní 2014b: 15). Strana podporuje malé a střední podnikatele a kritizuje evropské granty, které ve výsledku nepomáhají budovat inovativní prostředí pro začínající firmy a také je proti rozdělování dotací (Svobodní 2014b: 10). Zároveň také nesouhlasí s vnitřním trhem EU, protože to ve výsledku znamená uniformitu postupů a norem, a tudíž dochází k likvidaci konkurence. „*Přístup na vnitřní trh EU zajišťuje smlouva o Evropském hospodářském společenství (EHP). Můžeme vystoupit z EU a zároveň zůstat signatáři smlouvy o EHP.*“ (Svobodní 2014b: 19–20) Z tohoto důvodu by se ČR podle Svobodných mohla stát členem Evropské sdružení volného obchodu (EFTA), která je postaveno na základě volného trhu a dobrovolné spolupráci, a zároveň být členem EHP (tamtéž).

V brožurce věnují Svobodní demokratickému deficitu dokonce jednu malou kapitolu. Upozorňují na vedoucí úlohu nevolené Evropské komise, kterou by měla kontrolovat Rada EU, nicméně k tomuto nedochází kvůli jejím nedostatečným pravomocem. K tomuto lze ještě přidat i nulový vliv voličů na složení úředníků v Komisi. *„Ve skutečnosti se nejedná o deficit, ale absenci demokratické zodpovědnosti.“* (Svobodní 2014b: 8) Voliči mohou ve volbách zvolit pouze poslance v Evropském parlamentu, který také nemá demokratickou legitimitu kvůli neexistenci například evropského lidu. *„Demokratizace EU předáním více pravomocím europarlamentu je tedy naprostý nesmysl, který by nevedl ani k vyřešení přeregulovaného prostředí. (...) Když neexistuje odpovědnost mezi europoslancem a jeho voliči, zastupitelská demokracie nemůže fungovat.“* (Svobodní 2014b: 11) Upozorňují také, že v EP poslanci často nemají ani čas na pročetění návrhů, které přišly z Komise. Volby do EP v roce 2014 předikovali jako úspěch euroskeptických formací a dali si za cíl podpořit zrušení některých nefungujících legislativ (Svobodní 2014b: 8).

V dokumentu prezentují Unii jako autokratické zřízení nebo diktátora, který má kontrolu nad legislativou v členských zemích. Podle programu Svobodných musí být vztahy mezi státy vytvořeny na základně dobrovolné mezivládní spolupráci. *„Svobodní se postaví proti jakýmkoli snahám o předávání dalších pravomocí do Bruselu. Evropská integrace už překročila hranici efektivní spolupráce.“* (Svobodní 2014b: 16) Jediná varianta jak se obrátit k demokracii je předat pravomoci zpět svrchovaným státům, nicméně ani tohle už podle Svobodných není možné, protože by se musely změnit základní smlouvy (Svobodní 2014b: 11). Podle nich došlo k zásadní změně už s přijutím Maastrichtské smlouvy, ve které se změnilo Společenství na Unii a došlo tak na vytvoření nadnárodní úrovně. V programu také kritizují samotnou evropskou integraci, kterou vysvětlují jako vytvoření nepolitického nadnárodního systému. Cílem mělo být vytvoření diktatury úředníků, kteří vládnu za zástěrkou demokratického systému. Poukazují na to, že nikdy nemělo dojít k nějakému fungujícímu systému na základě federálního uspořádání a také souhlasí, že by toto uspořádání nebylo pro evropské státy tím ideálním (Svobodní 2014b: 5– 6). Dokument obsahuje také malou kapitolu ohledně referenda o vystoupení z Unie. Podle Svobodných, je nejlepším řešením vystoupení z této instituce a jejich snahou bude uspořádat referendum o odchodu (Svobodní 2014b: 19).

Svobodní zmiňují problémy ohledně Schengenského prostoru, který není ideálním typem spolupráce. Zajistit volné cestování lze i bez bruselské integrace. Schengenský

prostor podle nich omezuje osobní svobodu a shromažďuje velké množství osobních údajů. Otázky ohledně migrace jsou v programu obsaženy jen minimálně, nicméně navazují na postoje k Schengenskému prostoru. „*Přirozený systém by měl být založen na spolupráci států, které mají stejné migrační tlaky a stejná rizika.*“ (Svobodní 2014b: 18) Na hranicích členských států může docházet k problémům a zvyšuje se tím nebezpečí. Dokumenty neobsahují žádné návrhy na společné řešení ohledně migračních vln, případně nějaké jiné názory na migrační politiku. Dále se v programu objevují postoje k životnímu prostředí, ale jedná se spíše o kritiku nastavených cílů EU a drahých dotací, které by měly pomoci v boj proti klimatickým změnám. Strana kritizuje také centrální rozhodování na nadnárodní úrovni o zemědělské politice nebo příkazy ohledně standardů na produkci potravin (Svobodní 2014b: 8–9).

5.4. Volební program Úsvit přímé demokracie – Tomia Okamury pro volby v roce 2014

Volební program SPD pro evropské volby v roce 2014 byl nazván jako *Program* a neměl žádný speciální název. Na začátku není uvedena žádná předmluva ani na konci žádné shrnutí, případně pozvánka k volbám. Rozsahově jej lze zhodnotit jako krátký a výstižný. Stranický dokument se dělil do dvou částí. První představovala stranické postoje pozitivnější povahy a pojmenovala je „*JSME PRO*“. Oproti tomu druhá skupina se nazývala „*JSME PROTI*“ a znamenala spíše negativní názory a nespokojenost s určitými oblastmi politik nebo tématy. Celý dokument byl vytvořen do patnácti bodové formy, které byly velice důrazné a zpravidla nebyly delší než dvě věty. Design programu byl obyčejné černobílé formy bez zbarvených textů nebo nějakých obrázků. V textu byla vždy tučně zvýrazněna jen kapitola „*JSME PRO*“ a „*JSME PROTI*“ a také těmito slovy začínal každý uvedený bod textu. V tomto programu převládala evropská témata nad těmi národními. Často se jednalo o evropské oblasti politik nebo o společné programy v rámci EU, které ovlivňovaly situaci v České republice. Ať už se jednalo o byrokratické struktury EU, které stojí české občany zbytečně dost peněz nebo o diktát EU ohledně značení českých potravin. Dokument působí na čtenáře něco jako „*my- ČR*“ a „*oni- EU*“.

V otázce přijetí nové národní měny eura zaujala strana negativní postoj, nicméně ve svém programu uvedla, že přijetí eura je možné na základě referenda. „*Jsmo PROTI přijetí eura bez referenda a na základě falešných údajů. Jsme proti vzájemnému ručení jednotlivých států EU za dluhy jiného státu.*“ (Úsvit 2014) Vyslovilo také nesouhlas

s rozdělováním evropských dotací, které způsobují korupci a dochází ke zbytečnému plýtvání. Naopak uvedlo podporu společnému ekonomickému prostoru (tamtéž).

Další bod programu představovala kritika složité byrokratické struktury v EU, která je zbytečně nákladná. Hnutí také uvedlo podporu lepšímu postavení členských zemí v rámci Unie. V textu tvrdí, že „*J sme PROTI oslabování pravomocí ČR, nesouhlasíme s přeměnou národních států v provincie s omezenými pravomocemi, nechceme být nevolníky Evropské unie.*“ (Úsvit 2014) Z textu lze vyvodit nesouhlas a nepřátelství vůči jakýmkoli nařízením a regulacím z nadnárodní úrovně. Naopak zdůrazňovali silnou Českou republiku a její postavení. Nicméně v dokumentu nebylo explicitně nic napsáno o odchodu z EU případně o snaze vypsát referendum o odchodu ani konkrétnější zmínka o názorech na evropskou integraci (tamtéž).

Zemědělská politika měla v programu také své místo. Hnutí se vyslovilo pro spravedlivé rozdělení evropských peněz pro zemědělce nebo pro podporu přísné kontroly potravin. Naopak vytykalo EU její kritiku ohledně označení tradičních českých potravin na trhu. V programu lze také nalézt bod věnující se přistěhovalectví, ve kterém zdůrazňují důležitost zpřísnění imigrační politik. Okrajově se také zmiňují o podpoře evropských kulturních tradic. Z textu je čitelné nepřátelství vůči jiné kultuře případně náboženství, protože ve spojení s imigrací zdůrazňují i nebezpečí náboženských fanatiků. Otázce Schengenského prostoru a otevřených hranic v rámci členských zemí se program nevěnuje. Strana zaujala i pozitivní postoj ke společným politikám v rámci EU. Například považuje za výhodné podporovat společné vědecké projekty nebo společnou evropskou obrannou politiku (tamtéž).

6. Volby do EP v roce 2019

Ve volbách v roce 2019 opět uspělo 7 politických subjektů a obsadilo 21 křesel vyhrazených pro Českou republiku. Volební účast byla přes 28 %, což představuje nejvyšší účast ze všech eurovoleb konaných v ČR (Havlík 2019: 117). Vyhrálo hnutí ANO a získalo celkem šest mandátů. ODS skončila na druhém místě a polepšila si oproti minulým volbám a získala čtyři křesla. Úspěch zaznamenala nová strana Piráti, která obsadila tři mandáty stejně jako koalice TOP 09 a STAN. Kvůli rozkolu v Úsvitu přímé demokracie si Tomio Okamura založil nové euroskeptické hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD). SPD bylo v těchto volbách nováčkem, ale přesto se mu podařilo získat dvě křesla v EP, stejně jako KDU- ČSL. Pohoršila si KSČM, která dostala pouze jeden mandát. Nejhorší výsledek připadl ČSSD, protože neobsadila jediný mandát. Stejný výsledek zaznamenali Svobodní, kteří sice v roce 2014 měli jeden mandát, ale ve volbách v roce 2019 už se jim nepodařil obhájit (volby.cz 2019).

Tento volební výsledek lze interpretovat jako nějakou nespokojenost voličů s původními stranami. Největší úspěch zaznamenaly novější strany, které nebyly součástí politického systému od 90. let. Nelze opomíjet i úspěch euroskeptického proudu v podobě hnutí Svobody a přímé demokracie, které získalo dvě křesla. I ODS jako euroskeptický zástupce si v zisku mandátů polepšil. Naopak si pohoršila KSČM nebo Svobodní (Havlík 2019: 119).

6.1. Volební program Komunistické strany Čech a Moravy pro volby v roce 2019

KSČM vytvořila dva volební programy pro volby do EP v roce 2019. Do těchto voleb strana vstoupila ve spolupráci s Komunistickou stranou Československa a Stranou demokratického socialismu a jejich heslem a zároveň i názvem je „Nenechme to tak“. Jejich první volební program je utvořen do podoby prezentace o třinácti snímkách, ve kterých je vždy obsaženo určité téma a okolo textu se nachází obrázky vztahující se k určitým tématům obsaženým v programu. Oproti tomu druhý dokument se jmenuje „*Volební program KSČM k volbám do EP v roce 2019*“ a heslem je „Evropa bez zbrojení, Evropa rovnoprávných států, Evropa patřící jejím občanům“. Program obsahuje 70 základních bodů, ve kterých si strana přeje, aby došlo ke změně. V tomto dokumentu je

největší místo poskytnuto sociální politice nebo životnímu prostředí, ale první část se věnuje také samotné Unii a jejím nutným změnám. V těchto dokumentech je věnováno více prostoru evropským tématům než národním (KSČM 2019a,b).

Ve volebních programech strana nesouhlasí s přijetím nové měny eura. Důvody k tomuto postoji představuje nedostatečná demokratizace Evropské centrální banky a také riziko ztráty ekonomické a politické suverenity. Novou měnu by strana přijala jen, pokud by tak bylo rozhodnuto v referendu (KSČM 2019a: 11, KSČM 2019b). Dále se zabývají zjednodušením čerpání dotací a zároveň také chtějí bojovat proti jejich zneužívání. Dotace by měly být využity efektivně hlavně v sociálních oblastech (KSČM 2019a: 4). Podporují nový ekonomický, sociální a ekologický rozvoj, protože se podíl Unie na zahraničním obchodu snižuje a zdůrazňují důležitost podpory inovací. Tomuto cíli mají napomoci nové zdroje příjmů jako je například zničení daňových rájů nebo lepší výběr daní (KSČM 2019a: 11).

V oblasti demokratického deficitu KSČM opět poukazuje na nevolené orgány EU, které se vzdalují občanům členských zemí nebo na byrokratické rozhodování v Bruselu. Evropský parlament potřebuje získat více pravomocí oproti nevolené Evropské komisi, aby mohl vetovat některé její směrnice. Zároveň by mohl poskytovat určitou ochranu před tajným jednáním v Radě EU a být jí rovnocenným partnerem. Strana se staví proti prohlubování integrace, bez toho aniž by došlo k posilování demokratických institucí jako je Evropský parlament. „*Projekt Evropské unie musíme demokratizovat a socializovat.*“ (KSČM 2019a: 2) Strana si přeje, také posílit roli občanů, tudíž klade důraz na referenda nebo občanské iniciativy a nepodporuje rozhodování nevolených evropských úředníků. Pro probuzení mírové a sociální Evropy je nutná jiná politika a také jiné osobnosti. Chtějí obnovit suverenitu členských zemí tím, že vrátí právo veta národním parlamentům, které jim vzala Lisabonská smlouva. „*Jiná Evropa je možná jen jako společenství suverénních států, které si budou navzájem poskytovat různé výhody, aniž by ostatní státy poškozovaly.*“ (KSČM 2019a: 2) Poukazují, že členství v EU je výhodné pouze tehdy, pokud přispívá k naplňování národních zájmů. V programu se nezmiňují o žádném referendu o vystoupení nebo přímo o odchodu z Unie. Podle nich EU prochází krizí a je potřeba ji reformovat. Nezvládá řešit například nápor migrace, velký vliv USA a NATO nebo také klimatické změny. Instituce musí respektovat odlišnosti mezi členskými zeměmi a demokraticky se snažit řešit problémové situace. Poukazuje také na existenci

Brexitu, který by EU měla brát jako velké varování a snažit se prosadit Evropu míru a spolupráce (KSČM 2019a: 1–2).

V otázce migrace strana odmítá kvóty na přijímání migrantů členskými státy. Souhlasí s tím, že azylová politika má pomáhat lidem v nouzi, nicméně nesmí to ohrozit státy samotné. Upozorňují, že není problém s migranty ze sousedních nečlenských zemí, kteří mají podobnou kulturu a historii. Podporují jednotný postup při zvládnání náporu migrantů z Afriky a Asie. „*Sjednocení migrační politiky je základní bariérou pro nelegální migraci.*“ (KSČM 2019a: 8) Unie by měla pomáhat v oblastech zasažených chudobou a musí rozlišovat mezi migrací z bezpečnostního a ekonomického důvodu. KSČM poukazuje na důležitost společného postupu, se kterým jsme schopni zvládnout tento nápor a také na nezbytnou návratovou politiku. Dále také souhlasí se spoluprací bezpečnostních složek v rámci Unie ke snížení kriminality a teroristického ohrožení. Strana poukazuje na ochranu před terorismem, zejména takových skupin, které hlásají svou víru na základě etnické nebo náboženské nadřazenosti. Naopak nesouhlasí s Ideou armády Evropské unie a spíše si stojí za nebojovou formou akce, tudíž podporují spíše mírovou diplomacii. Podporují také zrušení NATO nebo alespoň vystoupení ČR z tohoto paktu a také jsou pro větší spolupráci s východními zeměmi a Ruskem. Otázce kvality potravin se tyto dokumenty věnují také (KSČM 2019a: 8–10). „*Praxi dvojí kvality nejen u potravin zásadně odmítáme a trváme na tom, že nechceme být odbytíštěm nekvalitních šuntů.*“ (KSČM 2019b) Podporují regionální produkci potravin, protože zabraňují vytvářet monopoly. Strana se zasazuje i za potravinovou soběstačnost s využitím potravin z místního klimatického pásu nebo za posílení živočišné výroby v ČR. Nesouhlasí s nerovnými podmínkami pro zemědělce a chce stejná pravidla pro získání dotací ve všech státech. Dále ve svém programu věnují prostor i životnímu prostředí a nutným změnám pro ochranu klimatu nebo obnovitelným zdrojům (tamtéž).

6.2. Volební program Občanské demokratické strany pro volby v roce 2019

Volební program ODS pro volby do EP v roce 2019 se nazývá „*Evropské desatero ODS*“ a tento dokument je zveřejněný online přímo na webových stránkách strany. Dále také strana vytvořila stranický dokument s názvem „*Silné Česko v Evropě 21. století- Pozice ODS k EU*“. Tato studie sice vznikla o něco dříve, nicméně na ni odkazují v souvislosti s volbami do EP v roce 2019. Dokument se zabývá samotnou EU a její

nutnou přeměnou. Občanští demokraté poukazují na čtyři krize, se kterými se Unie potýká. První z nich je hospodářská krize, která se věnuje problémům eurozóny a přijetím eura. Poukazují, že se EU neustále snaží zachraňovat měnovou unii i přes všechny komplikace, které způsobuje. Do druhé skupiny patří migrační krize. Tato zkušenost jasně ukázala, že staré členské státy použily špatnou politiku a kvůli tomu by měly způsobené problémy odnést i ostatní členské státy. Předposledním problémem EU je bezpečnostní krize, která obsahuje ohrožení od islámského terorismu až po nebezpečí ze strany Ruska. Politici se nedokážou shodnout na podpoře bezpečnostního tělesa, které by mělo být podle některých NATO a naopak podle jiných by se mělo vytvořit nové na půdě EU. Poslední komplikací vnímají Občanští demokraté krizi důvěry, které souvisí s odchodem Velké Británie tzv. Brexitem a znamená to určité ohrožení pro celou Unii. Dokument se zabývá také evropskou integrací. Integrace se vzdálila svému původnímu směřování, které mělo být prospěšné hlavně členským státům. Na tomto základě ODS podporuje tzv. flexibilní integraci, která staví na spolupráci mezi členskými státy. Země si mohou určit její hloubku a také konkrétní oblast podle sebe. Pouze ve společném trhu se musí integrovat všechny členské státy, protože tvoří hlavní pilíř evropské integrace. S touto vizí flexibilní neboli variabilní integrací vstoupilo ODS už do voleb v roce 2014 a bylo i zmíněno v předešlém volebním programu. V tomto dokumentu se dále také věnuje například otázce zpětné posilování členských států, odmítnutí přijetí eura, azylové politice nebo transatlantické spolupráci v NATO (ODS 2017).

Volební program „*Evropské desatero ODS*“ vytvořený přímo pro eurovolby v roce 2019 zahrnuje hlavní principy ODS, které jsou „*Zachovejme a posilujme to, co se osvědčilo. Zasadme se aktivně o změnu toho, co nefunguje. Naučme se lépe hájit naše zájmy.*“ Program obsahuje 10 bodů, které se vztahují hlavně k evropské integraci, otázce eura, fungování EU s ní spojený schengenský prostor nebo úloze NATO. Jeho součástí je také několik kapitol, které se zabývají i dalšími politikami a jsou sestaveny do bodové podoby. Prostor věnují také otázkám ohledně záchrany klimatu nebo digitalizaci ČR. Na začátku programu je také krátký úvod od lídra pro eurovolby Jana Zahradila. Oba zmíněné dokumenty věnují více prostoru evropským tématům a méně těm domácím (ODS 2019).

Volební program se věnuje otázce přijetí eura, které by mělo být podle Občanských demokratů dobrovolné rozhodnutí členských států. Společná měna není výhodná ani vhodná pro všechny země. Musí být v kompetenci členů se rozhodnout, jestli

do eurozóny vstoupí nebo ne. V otázce obchodu ODS podporuje další liberalizaci a odstranění bariér evropského trhu. Souhlasí s uzavíráním smluv s dalšími zeměmi o volném trhu, protože tímto vznikají další příležitosti. Oblasti jako jsou daňová, zdravotní a sociální politika by měly podle nich zůstat v kompetenci členských zemí. Podle strany by měly být peníze z Unie investovány primárně do venkova, aby byl tento prostor pro občany dále žádaný. Finance nesmí skončit v rukou velkopodnikatelů, ale musí se dostat k menším farmářům a zemědělcům. Zároveň by členské státy měly mít v kompetenci rozdělování těchto peněz, aby rozhodovaly o jejich využití. Jejich cílem je omezit zbytečnou byrokracii, která zatěžuje čerpání těchto peněz z nadnárodní úrovně (tamtéž).

Strana se zasazuje za snížení zbytečné byrokracie, která zahltuje členské státy. *„EU by toho měla dělat méně, ale lépe.“* (tamtéž) Nemělo by docházet ke zvyšování počtu norem a dalších překážek, které neusnadňují práci, ale naopak ji komplikují. ODS si stojí za názorem, že Česká republika se má v EU lépe, než kdyby členem nebyla. Poukazují ovšem na skutečnost, že EU vznikla jako nástroj států. *„Členské státy proto musejí mít konečné slovo v tom, jakým směrem se EU bude dále ubírat.“* (tamtéž) Musí dojít ke změnám v rozhodování ohledně určitých oblastí, o kterých jsou schopny rozhodovat členské státy, a které by měly být diskutovány pomocí orgánů Unie. *„EU musí být jednotná tam, kde to přináší konkrétní výhody pro členské státy (...), a musí zůstat co nejpestřejší, tj. ponechat členským státům největší možnou svobodu.“* (tamtéž) Evropská integrace přinesla výhody, kterých by samostatné členské státy nebyly schopny dosáhnout. Aktuální jednotná hloubka integrace pro všechny je podle Občanských demokratů nevyhovující. I v tomto programu odkazují na flexibilní evropskou integraci, kterou si každý stát nastaví podle sebe. V souvislosti s odchodem Velké Británie z Unie podporují další integraci pouze uvážlivou, která nebude nebezpečná pro celou EU. Strana neuvažuje o odchodu z EU ani o žádném referendu o vystoupení. Naopak členství podporují, protože podle nich neexistuje lepší alternativa, než být členem (tamtéž).

Migrační krize byla jedním ze čtyř krizí, které ODS představila ve svém druhém stranickém dokumentu. Migrační politika a bezpečnost hranic má místo i v tomto volebním programu z roku 2019. Strana podporuje ochranu vnějších hranic jako nástroj obrany před nelegální migrací a také koordinaci bezpečnostních složek členských států. Naopak nesouhlasí s tím, aby nadnárodní instituce mluvily do azylové a migrační politiky členů. Zároveň kritizuje navržené kvóty na přerozdělování migrantů. Občanští demokraté také podporují Schengenský systém jako volný pohyb občanů členských států, ze kterého

plynou velké výhody pro obyvatele zemí. Dále se program zabývá i transatlantickým spojenectvím. ODS schvaluje spojenectví s USA v rámci paktu a odmítá nápady na vytvoření paralelního bezpečnostního tělesa v rámci EU. Program se věnuje také zemědělství a kvalitě potravin. Strana souhlasí s větší podporou menších farmářů a malých podnikatelů na venkově, a také se zasazují za stejné podmínky pro zemědělce napříč celou Unií. Cílem je podpořit produkci českých potravin a zároveň bojují proti dvojí kvalitě potravin (tamtéž).

6.3. Volební program Strany svobodných občanů pro volby v roce 2019

Oproti předešlým volbám do EP vytvořili Svobodní v roce 2019 koalici s názvem *Svobodní, Liberland, Radostné Česko-ODEJDEME BEZ PLACENÍ (Svobodní)*. Tento dlouhý název se skládá z několika částí. Lídrem kandidátky se stal člen Svobodných Vít Jedlička, který založil svobodný mikrostát Liberland a je jejím prezidentem. Subjekt Radostné Česko se přeměnil z pouhé iniciativy na politickou stranu a prezentuje se jako reformní hnutí, které požaduje změnu směřování Unie. „ODEJDEME BEZ PLACENÍ“ v tomto případě představuje název volebního programu do EP v roce 2019 a mělo by demonstrovat podmínky, které si koalice stanovila. Nesplnění těchto bodů by znamenalo požadavek na vystoupení z EU. Program je utvořen z pěti bodů, které se věnují hlavně otázce přijetí eura, migrační politiky nebo kritikám institucí v Unii. Lze konstatovat, že v tomto dokumentu převládají evropská témata nad těmi národními (Svobodní 2019).

První bod obsahuje nesouhlas s přijutím eura jako národní měny. Svobodní si přejí, aby došlo ke zrušení povinnosti přijmout euro a Česká republika dostala výjimku z tohoto závazku jako Dánsko nebo Velká Británie. Druhou podmínku představuje zastavení rozhodování Unie o azylové a migrační politiky členských zemí. Svobodní jsou proti kvótám na přerozdělování uprchlíků a nesouhlasí se zasahováním EU do migračních politik ostatních států. Podle nich je pouze na členských zemích, jestli přijmou nějaké imigranty nebo ne. Třetí bod kritizuje velké množství byrokracie, které přichází z nadnárodní úrovně. Svobodní poukazují na velké množství nařízení a směrnic, kvůli kterým je potřeba velké množství úředníků na jejich zpracování. Celá tato přerostlá byrokracie stojí Českou republiku obrovské peníze a na členství ve skutečnosti jenom doplácíme. Předposlední podmínka se věnuje Evropskému parlamentu a jejímu zbrklému hlasování. Stejně jako v minulém volebním programu, i tento se věnuje nedostačujícímu

času na pročtení návrhů při schvalování v EP. V dokumentu zdůrazňují, že „(...) rychlým hlasováním naprosto mizí čas pro jakoukoli diskuzi, která tak neprobíhá na půdě voleného parlamentu, ale na půdě nikým nevolené komise, ale dochází také k chybám, které poté ovlivňují stovky milionů lidí (...).“ (Svobodní 2019) Podmínkou tedy je větší čas pro hlasování v EP, aby se mohli poslanci legislativou důkladně seznámit. Posledním bod programu se zabývá vrácením pravomocí členským zemím v otázkách další integrace. Zásadně nesouhlasí se změnou hlasování, které nás oslabilo a odepřelo nám právo veta v určitých oblastech. Svobodní si přejí, aby se Unie vrátila do doby před přijetím Lisabonské smlouvy, a požadují, aby došlo k navrácení práva veta členským zemím (tamtéž).

Pokud nedojde ke splnění těchto požadavků, navrhuje Svobodní odchod z Unie a stát se členem v EFTA. Znamenalo by to pro Českou republiku možnost volně cestovat a obchodování by dál probíhalo v Evropském hospodářském prostoru. Koalice se prezentuje jako „*jsme jedinou stranou, která tvrdě prosazuje reformu Evropské unie. Jinak odejdeme bez placení.*“ (tamtéž)

6.4. Volební program Svobody a přímé demokracie – Tomio Okamura pro volby 2019

Volební program SPD pro rok 2019 má jednostránkovou zkrácenou i rozšířenou verzi. Zpracování je velice podobné jako v dokumentu z roku 2014. Program se nazývá „*Česká republika na prvním místě*“ a je rozdělen do dvou kapitol. Hned na začátku dokumentu jsou představeny všeobecné postoje SPD. Jsou zde uvedeny důvody účasti v evropských volbách jako boj proti současným elitám, které momentálně Unii ovládají. Zdůrazňují důležitou mezinárodní spolupráci s ostatními euroskeptickými politickými subjekty a také možnou účast v evropské parlamentní frakci Evropa národů a svobody. První část se nazývá „*V Evropském parlamentu řekneme jasné NE*“ a druhá „*V Evropském parlamentu PODPOŘÍME*“. Obě kapitoly jsou sestaveny z několika bodů, které představují postoje strany ke konkrétním politikám a převládají zde evropská témata oproti těm národním. Za hlavní témata v tomto programu lze uvést hlavně migrační politiku, otázky ohledně větší iniciace občanů nebo samotná kritika EU jako instituce (SPD 2019).

V otázce ohledně přijetí eura zaujalo hnutí odmítavější postoj, než tomu bylo v minulém volebním programu do EP. Přijetí eura strana podmiňovala vypsáním referenda o této otázce, nicméně v dokumentu pro volby v roce 2019 už explicitně odmítla přijetí nové měny. Důvodem uvedla obavu ze ztráty dohledu nad bankami v ČR a také financování krachujících zemí v eurozóně. Hnutí podporuje společný trh, nicméně poukazuje i na případné vystoupení z EU. V tomto případě zmiňuje členy Evropského sdružení volného obchodu (EFTA), kteří mají možnost obchodovat s EU a nemusí být jejími členy. Dále v uvedli zrušení dotací nebo alespoň, aby o jejich využití rozhodovaly státy samy. Zároveň nesouhlasí s využitím těchto peněz například pro neziskové agentury, masovou imigraci nebo podporu multikulturalismu (tamtéž).

V dokumentu byla opět kritizována byrokratická struktura a také byla zmíněna nedostatečná demokratická legitimita orgánů v Unii. *„Chceme, aby orgány EU byly sluhy národních států, a ne naopak, jak je tomu v současnosti, aby národní státy byly otroky Bruselu.“* (SPD 2019) Snahou hnutí je zabránit přesunu dalších pravomocí na evropskou půdu a zároveň ty odevzdané získat zpět. Evropskou unii považují jako dopředu vymyšlený plán, vznik jakéhosi evropského superstátu, který má podřídit národní státy nevoleným úředníkům v Bruselu. Tento postoj lze označit jako nesouhlas s jejím současným směřováním, ale zároveň jako kritiku s původním projektem evropským integrace. Dalším požadavkem je možnost občanů se vyjádřit v referendu o zásadních otázkách, do kterých spadá i odchod z EU. V otázce vypsání referenda o vystoupení z Unie tedy dochází k posunu od programu v roce 2014 do roku 2019. SPD často poukazuje, že i bez členství v EU můžeme normálně fungovat. Dále byl v programu věnován prostor Lisabonské a Maastrichtské smlouvě. Lisabonská smlouva představuje další přesun pravomocí na vyšší úroveň, což hnutí odmítá a jejich snahou je navrácení se před Maastrichtskou smlouvu a ke spolupráci suverénních států. Hnutí neustále poukazuje na kooperaci, kterou lze v mezinárodním prostředí vykonávat a zároveň nebýt součástí této nadnárodní struktury (tamtéž).

Mezi hlavní body tohoto volebního programu patří otázky ohledně přistěhovalectví, nelegální migrace nebo světových kultur. SPD se zásadně staví proti společné imigrační politice EU nebo přijímání migrantů na základě předem určených kvót. *„Musí skončit demografická genocida evropských národů a jejich nahrazování imigranty.“* (SPD 2019) Islámství označují jako nenávistnou islámskou ideologii a zároveň mluví o islamizaci Evropy. Dokonce lze v programu i nalézt určitou predikci

pro případ, že by se Západní Evropa už nedala před islamizací zachránit. Kritizují Unii, že nebrání evropské kulturní hodnoty a vlastenectví. „*Evropská unie vpustila do Evropy miliony nepřizpůsobivých imigrantů, kteří vraždí, znásilňují, kradou a páchají teroristické útoky.*“ (SPD 2019) Zároveň podporují spolupráci států v boji s terorismem, ale nepřejí si vznik evropské armády kvůli větším pravomocím, které by EU získala. Souhlasí s bezvízovým volným pohybem občanů evropských států, ale upozorňují, že v případě nebezpečí musí být možné zavést opět kontroly na hranicích. Pouze okrajově je v programu věnován prostor kvalitě potravin, kdy výrobky mají stejné označení ale jiné složení v různých zemích nebo nerovným podmínkám českých zemědělců. Dále je také zmíněna podpora společných vědeckých projektů (tamtéž).

7. Shrnutí

Pro připomenutí budou v této kapitole znova zopakované definice „tvrdého“ a „měkkého“ euroskepticismu, aby bylo možné analyzované strany zařadit. Na základě volebních programů do Evropského parlamentu z let 2014 a 2019 budou strany rozděleny buď do skupiny měkkého, nebo tvrdého euroskepticismu.

„Tvrdý“ euroskepticismus je definován jako *„principiální opozice proti EU a Evropské integraci a proto strany zastávající tuto pozici požadují stažení své země z EU nebo zastávají politiku, která je opozicí vůči celému projektu Evropské integrace v jeho současné podobě.“* (Szczurbiak, Taggart 2002: 7) *„Jedná se o principiální námitku proti projektu evropské integrace tak, jak je zosobněna v EU, jinými slovy, za námitku založenou na odporu proti přesunu moci na nadnárodní instituce jako je EU.“* (Szczurbiak, Taggart 2003: 12)

Oproti tomu „měkký“ euroskepticismus autoři vymezují jako *„politiku, ve které není přítomna výhrada vůči Evropské integraci nebo členství v EU, ale obsahuje námitky proti jedné nebo více politickým oblastem, které vedou k vyjádření kvalifikované opozice proti EU nebo mají pocit, že národní zájmy jsou v rozporu se současnou trajektorií EU.“* (Szczurbiak, Taggart 2002: 7) *„Chybí zde principiální námitky proti projektu evropské integrace, který je založen na přesunu moci směrem k nadnárodnímu tělesu jako je EU. V politice strany je ale přítomna opozice proti současné nebo plánované trajektorii EU založené na dalším rozšíření pravomocí EU.“* (Szczurbiak, Taggart 2003: 12)

Volební programy Komunistické strany Čech a Moravy byly v roce 2019 více radikální oproti tomu staršímu z roku 2014, nicméně lze stranu zařadit do měkké formy euroskepticismu na základě obou dokumentů. Před referendem o vstupu do EU se sice strana vyjádřila proti přistoupení do Unie, nicméně i přesto ve volebním programu do EP v roce 2014 podpořila evropskou integraci v sociální nebo ekonomické oblasti. Dokonce si kladla za cíl navrátit evropské integraci její původní směr, který podle nich znamenal mírovou instituci. Ve volebním programu do EP v roce 2019 se strana negativně vyjádřila o Evropské unii jako instituci a kritizovala v ní vliv pravicových stran. Podle Komunistů EU potřebuje reformu, určitou změnu, aby se vrátila ke svému původnímu směřování. Nepodporují další integraci, pokud nedojde k demokratizaci evropských institucí. Nesouhlasí s velkými pravomocemi nevolené Evropské komise, protože by podle nich

měly mít větší moc členské státy a Evropský parlament. Kritizují Lisabonskou smlouvu, kvůli které přišly členské státy o právo veta. Zároveň se také v programu nevěnují otázce vystoupení z EU případně referendu o odchodu z Unie. Členství v EU podporují, pokud bude docházet k uskutečňování českých zájmů a k mírové spolupráci mezi státy. Výhrady mají například vůči migrační nebo bezpečnostní politice.

Občanskou demokratickou stranu lze zařadit taktéž do „měkkého“ euroskepticismu, protože nepředstavuje principiální opozici. I ODS nesouhlasí se současnou podobou EU a podporují určité změny. Podle nich vznikla Unie jako nástroj států, tudíž jim nevyhovuje zvětšování pravomocí evropských orgánů na úkor členských zemí. Podporují evropskou integraci, ale nesouhlasí s jednotnou formou pro všechny státy a proto představili její flexibilní formu. Státy by si určily oblasti, ve kterých se chtějí integrovat více do hloubky, ovšem kromě trhu, protože ten je podle nich základním pilířem celého projektu. ODS nepředstavuje opozici vůči členství v EU ani si neklade za cíl uspořádat referendum o odchodu z Unie, naopak členství schvaluje. Výhrady má vůči určitým politikám jako je například přijetí eura nebo migrační politika.

Stranické programy Strany svobodných občanů zařazují tento subjekt do „tvrdé“ kategorie euroskepticismu. Od svého vzniku se SSO projevuje jako silně euroskeptická strana, která nesouhlasí s evropskou integrací ani EU jako institucí. Podle nich je EU něco jako diktátor, který vládne členským státům. Podporují spolupráci států a navrhují přestup do EFTA. Kritizují evropské instituce, které vzaly pravomoci členským státům. Nesouhlasí s projektem evropská integrace, tvrdí, že už dávno překročila efektivní spolupráci. Volební program do EP v roce 2014 byl více radikální, než ten pozdější z roku 2019. V roce 2014 bylo cílem odchod z Unie. V roce 2019 se strana trochu umírnila a navrhovala určité podmínky, které musí být splněny, jinak by měla Česká republika vystoupit. Tvrdí, že ČR doplácí na členství v EU. Nesouhlasí s konkrétními politikami, jako je například Schengenský systém, přijetí eura nebo migrační politika.

Stranu Svoboda a přímá demokracie- Tomia Okamury lze rozdělit na dvě kategorie. Volební program z roku 2014 se zařadí do „měkké“ formy. Oproti tomu cíle a kritiky, které byly představeny pro volby v roce 2019 lze zařadit do „tvrdší“ formy euroskepticismu. Volební programy pro rok 2014 a 2019 jsou odlišné v míře nesouhlasu s nadnárodní institucí. V starším programu se o EU nevyjadřuje tak negativně, jako v dokumentu z roku 2019. V roce 2014 se v programu nenachází názor k evropské integraci, ale o pět let později v programu poukazuje na od začátku špatný projekt, který

má zničit členské státy. K EU zastává negativní postoj kvůli častým regulacím a kritizuje také nedostatečnou demokratickou legitimitu evropských orgánů. Ve starším programu se nezmiňuje o vystoupení z EU, ale v roce 2019 už do programu zahrnula podporu rozhodování v referendech. Občané by měli mít možnost hlasovat o důležitých otázkách, do kterých spadá i členství v EU. Navrhují novou formu spolupráce národních států Evropy. V novějším programu strana neustále upozorňuje na možnost fungování i bez EU. Nesouhlasí s konkrétními politikami, jako je například migrační politika nebo přijetí eura.

Všeobecně lze konstatovat, že všechny analyzované programy obsahují více evropských témat než těch domácích. Oproti prvním volbám do Evropského parlamentu, které se zaměřovaly hlavně na domácí politickou scénu, byly ty v roce 2014 a 2019 více zaměřené na evropské prostředí. Většina stran poukazovala na určité evropské politiky, které negativně ovlivňují národní státy. Dále také tradiční politické strany mají delší volební programy a více se věnují většímu množství témat, než jen těm současným. Na druhou stranu novější strany lákají voliče primárně na aktuální témata a své stranické dokumenty mají spíše zkrácené. Zároveň také všechny politické strany kritizují přebujelou byrokracii, která je často Unii vytýkána. V otázce přijetí eura se také politické strany shodují, protože žádná ze stran přijetí nové měny nepodporuje ani v jednom z programů. Politické subjekty se shodně kritizují velké pravomoci Evropské komise, nicméně se rozcházejí v názorech na ostatní instituce. KSČM jako jediná podporovala posilování Evropského parlamentu a členských zemí. ODS a Svobodní s tímto nesouhlasí a větší pravomoci by vložily zpět členským zemím. SPD se o pravomocích EP nevyjadřuje, pouze podporuje navrácení moci členským zemím.

Závěr

Diplomová práce na téma Euroskepticismus českých politických stran si kladla za cíl zařadit vybrané politické strany do typologie euroskepticismu od Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka, kteří přišli s dělením tohoto konceptu na „tvrdý“ a „měkký“ podle míry negativních postojů k EU a evropské integraci. Zkoumané euroskeptické politické strany byly Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), Občanská demokratická strana (ODS), Strana svobodných občanů (SSO) a Úsvit přímé demokracie- Tomia Okamury (Úsvit) /Svoboda a přímá demokracie- Tomia Okamury (SPD). Jelikož došlo v Úsvitu k rozkolu po volbách v roce 2014, tak si Tomio Okamura založil nové hnutí SPD a s ním vstoupil do eurovoleb v roce 2019. Kvůli jeho podstatné osobnosti lídra v Úsvitu je nové hnutí SPD považováno za následníka jeho původního subjektu. SPD ve svých programech plynule navázalo na své původní postoje, které prezentovalo pod záštitou hnutí Úsvit. V práci byly použity volební programy a stranické dokumenty vybraných politických stran, které se vztahovaly k evropským volbám v roce 2014 a 2019. Bohužel každá ze stran vytvořila k těmto volbám jiný počet dokumentů a zároveň měly i odlišné podoby a délky. Nejkratší dokumenty měla SPD, která zpracovávala dokumenty spíše formou bodů. Oproti tomu ODS i KSČM měly mnohem delší a propracovanější programy.

Ve vybraných programech byla zkoumána ekonomická i politická oblast a zároveň se analýza zaměřovala na konkrétní oblasti politik, které byly prezentovány ve stranických dokumentech. Stěžejní pro tuto práci byly témata ohledně přijetí eura za národní měnu, která spadala do ekonomické oblasti. V politické oblasti byly v práci důležité názory politických stran na evropskou integraci a samotnou EU, která se týkala členství v této nadnárodní instituci nebo demokratický deficit spojený s důvěrou v evropské instituce. V konkrétních politikách se programy věnovaly různým tématům, nicméně nejpodstatnější byla migrační a bezpečnostní politika.

Výzkumné otázky diplomové práce zní:

„Do kterých kategorií typologie Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka lze zařadit vybrané politické strany na základě zkoumaných stranických dokumentů? Lze některou ze stran označit za představitele „tvrdého“ euroskepticismu na základě této typologie?“

„Byl v analyzovaných dokumentech věnován větší prostor evropským tématům nebo se v popředí ocitla ta národní?“

„Lze zaznamenat nějaký zásadní posun nebo změnu v názorech politických stran od voleb 2014 do 2019?“

„Nachází se v některých zkoumaných volebních programech požadavek na vystoupení ČR z EU? Případně navrhuji některé politické strany alespoň referendum o vystoupení z Unie?“

„Vyplývá ze zkoumaných dokumentů, že žádná ze zkoumaných stran si nepřeje přijmout euro jako novou měnu?“

„S ohledem na debaty o demokratickém deficitu Unie, lze na základě analyzovaných dokumentů konstatovat, že zkoumané politické strany souhlasí s posilováním Evropského Parlamentu?“

Hypotéza práce zní:

„Tradiční politické strany, které mají dlouhodobou stabilní podporu, se budou ve volebních programech věnovat více tématům, než jen těm aktuálním. Oproti novým politickým stranám, které svou volební podporu staví na aktuálních tématech.“

Většinu politických subjektů lze na základě vybraných dokumentů zařadit do „měkkého“ euroskepticismu. KSČM i ODS lze zařadit do této slabší formy „měkkého“ euroskepticismu. Strany se vyjadřovaly negativně o EU a evropské integraci, nicméně nestojí v principiální opozici vůči všemu co evropské integrace a EU zosobňuje. Oproti tomu Svobodní patří do kategorie „tvrdého“ euroskepticismu, protože stojí v opozici evropské integraci i samotné EU a volají po odchodu z EU. SPD představovala ve volebních programech v roce 2014 slabší opozici vůči EU a lze ji řadit do „měkké“ formy euroskepticismu, nicméně v roce 2019 se více radikalizovala a posunula svou kritiku na vyšší úroveň. Strana se důrazně prezentuje jako opozice vůči evropské integraci nebo EU, a v programech vyslovila požadavek na referendum v důležitých otázkách, které se týkají i členství v EU.

Další výzkumná otázka se věnovala prostoru věnovaný určitým tématům. Ve všech zkoumaných dokumentech převažovala evropská tematika nad tou národní. Nutno dodat, že zkoumané stranické dokumenty patřily k volbám do EP, tudíž lze tento závěr předpokládat. Nicméně po vstupu do EU byla tato situace odlišná, protože politické strany

využívaly v kampaních pro eurovolby domácí témata. Politické strany už tolik nepoužívají evropské volby jako místo pro prezentaci svých domácích postojů a názorů. Došlo také k posunu u některých stran od roku 2014 do 2019. Velkou změnu lze zaznamenat v případě SPD, protože ve volebních programech z roku 2019 je mnohem více radikální, než v roce 2014. V roce 2014 se přímo nezmínila o odchodu z EU, ale v následujících volbách už vyslovila podporu rozhodování v referendech, do kterých by spadala i otázka členství v EU. V případě SPD je nutno dodat, že v roce 2014 bylo analyzované hnutí Tomia Okamury Úsvit a v roce 2019 SPD. Podobná situace byla viditelná u SPD ohledně otázky přijetí eura. Strana všeobecně nepodporuje novou měnu, ale až v roce 2019 zásadně odmítla přijetí eura. Oproti tomu SSO zaznamenala také velký posun, ale na opačnou stranu. V roce 2014 strana zásadně vyjádřila podporu pro odchod z EU, ale v následujících volbách se trochu umírnila. Určila si pouze několik podmínek, které musí EU splnit, jinak by měla Česká republika Unii opustit. Tato změna Svobodných může mít spojitost s tím, že v roce 2014 strana kandidovala samostatně, ale v roce 2019 vstoupila do spolupráce s uskupením Liberland a Radostným Českem. Mohlo tedy dojít k umírnění názorů z tohoto důvodu.

Postoje stran k odchodu z EU případně o vypsání referenda v této otázce bylo také možné ve stranických dokumentech nalézt. KSČM ani ODS se ve svých programech o odchodu z EU nezmiňovala. ODS členství podporuje a KSČM s členstvím také souhlasí, pokud je to výhodné pro zemi. SPD se vyjádřila o odchodu až ve volebním programu v roce 2019. Prezentovala EU jako těleso, které musí skončit a vyjádřila podporu pro rozhodování občanů členských zemí v referendech o důležitých otázkách, do kterých patří i členství v EU. Jak již bylo zmíněno o odstavec výš, Svobodní ve svých dokumentech z roku 2014 považovali odchod z EU jako nutný a v následujících volbách svůj postoj umírnili. Další výzkumná otázka se týká přijetí eura jako nové měny. Žádná z politických stran se ani v jednom dokumentu nevyjádřila pro podporu eura. Strany odmítají přijmout euro kvůli ztrátě národního dohledu a také nepodporují záchranný systém pro země, které se kvůli vstupu do eurozóny ocitly ve finanční krizi. Ohledně demokratického deficitu EU a posilování Evropského parlamentu mají strany odlišné názory. Všeobecně platí, že se strany shodně kritizují posilování Evropské komise. KSČM podporuje posilování Evropského parlamentu a členských zemí. Naopak ODS i SSO nesouhlasí s posilováním Evropského parlamentu a místo něj by vložily víc pravomocí zpět do rukou členských

států. SPD se k pravomocím EP úplně jasně nevyjadřuje, nicméně prosazuje navrácení víc pravomocí členským státům.

Hypotézu diplomové práce o obsažených tématech ve volebních programech lze potvrdit. Tradiční politické strany mají delší politické programy a vyjadřují se k více tématům, než jen k těm aktuálním. Velice viditelné to je na případu KSČM, která se v každém programu věnuje levicové politice, jako jsou oblasti sociální, kulturní nebo otázky zaměstnanosti a rodiny. Oproti tomu SPD má své programy dost zkrácené a výstižné. Prostor věnuje hlavně aktuálním tématům, které v současnosti patří migraci, náboženství, kultuře nebo přijetí eura.

Za limit výzkumu lze považovat typologii „měkkého“ a „tvrdého“ euroskepticismu, protože není dostatečně vysvětlující. Definice těchto typů je velice vágní a nejasná. Reakcí na tuto typologii vytvořili ostatní autoři jiné rozdělení. Autoři vytvořili několik kategorií, do kterých lze politické strany zařadit, nicméně paradoxně došlo k vytvoření mnoha skupin. V některých případech těchto dělení není jednoznačné zařazení, takže politické strany mohou být zařazeny do několika skupin. Samotná analýza stranických dokumentů bývá také častokrát nepřesná. Analyzování textu je velice subjektivní a následně může docházet ke špatné interpretaci. Dále také rozdílné délky a formy stranických dokumentů představují obrovský limit výzkumu. Některé politické strany zveřejňují dlouhé dokumenty, zatímco jiné zveřejní pouze jednostránkový program.

Pro vysvětlení a pochopení typologií euroskepticismu byly nejužitečnější studie *Theorizing party-based Euroscepticism: Problems of definition, measurement and causality* a *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States* od Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka a také *Two Sides of Euroscepticism* od Casse Muddeho a Petra Kopeckého. Chris Flood ve své práci *Euroscepticism: A Problematic Concept* prezentuje nejen typologii, ale zabývá se také lepším pochopením a definováním euroskepticismu. Søren Riishøje se ve své práci *Europeanisation and Euro-scepticism. Experiences from Poland and the Czech Republic* zabývá nejen typologiemi euroskepticismu, ale věnuje se také porevolučnímu období zemí Střední a Východní Evropy. Tato studie zpracovává každou zemi zvlášť a popisuje jejich politickou situaci před přistoupením do EU. Tyto studie často navazují na původní koncept Taggarta a Szczerbiaka, kteří rozdělili euroskepticismus na tvrdší a měkčí formu. Autoři se snažili ve svých pracích vyřešit vágní formulaci tohoto konceptu, nicméně nelze říci, že by se

jim to povedlo. Výzkumníci se častokrát snažili navýšit počet kategorií, do kterých lze politické strany zařadit. Ve výsledku ovšem došlo k větším problémům, protože politické subjekty často spadaly do několika skupin, takže se opět nevyřešila nejasnost tohoto rozdělení. Pro kritické zhodnocení typologií euroskepticismu a upozornění na nedostatky formulace byla velice důležitá studie Petra Kanioka s názvem *Měkký a Tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož*. Autor se v této studii věnuje typologii „měkkého“ a „tvrdého“ euroskepticismu Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka a poukazuje na velice vágní a nejasnou formulaci tohoto konceptu.

V práci byla použita kniha *Euroskepticismus ve střední Evropě* od Pavla Hynčice, Pavla Maškarince a Lukáše Novotného z roku 2016. Tato publikace byla velice užitečná, protože zkoumá euroskepticismus ve státech Střední Evropy a zabývá se politickými stranami v těchto zemích. Dále také studie Petra Justa s názvem *Euroskepticismus a euroskeptické strany ve volbách do Evropského parlamentu 2014 v ČR a na Slovensku* byla velice nápomocná pro vysvětlení vzniku a začátků strany Svobody přímá demokracie. V této práci se Petr Just zabývá analýzou a srovnáním SPD a ANO 2011 jako nových politických stran.

Stranické dokumenty pro evropské volby v roce 2014 a 2019 nebyly tak dostupné, jak by se předpokládalo. ODS měla v archivu dostupné všechny dokumenty několik let pozpátku, ale ostatní politické strany je pravidelně promazávají. V některých případech musely být kontaktovány přímo politické strany, aby zaslaly potřebné dokumenty a nutno dodat, že ani komunikace s nimi nebyla lehká. Dokonce při dopisování diplomové práce byly z webových stránek stran promazány i ty volební programy, které byly na začátku psaní volně dostupné.

Seznam použité literatury

Balík, Stanislav. 2004. „Referendum o přistoupení České republika k Evropské unii.“ Pp. 102 in Fajmon, Hynek (ed.). 2004. *Cesta České republiky do Evropské unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury

Bouda, Martin. 2015. „Okamura zakládá nové hnutí- program prý bude stejný jako u Úsvitu.“ *Česká televize* (5. 5. 2015, online). Dostupné z: < <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1525754-okamura-zaklada-nove-hnuti-program-pry-bude-stejny-jako-u-usvitu>> (24. 11. 2019)

Břicháček, Tomáš. 2018. „30 let od projevu Thatcherové v Bruggách.“ *IDnes.cz*, 20. 9. 2018 (online). Dostupné z: < <https://brichacek.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=679867>> (8. 10. 2019)

Conti, Nicolo. 2003. „Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case“. Citován in Tomáš Palovský. 2004. „Postoj polských politických stran k Evropské unii.“ *Středoevropské politické studie* 6: (2-3). Dostupné z: <<https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4045>> (29. 10. 2019)

Conti, Nicolo. 2003. „*Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case*“. Working Paper NO 13 prepared for EPERN (European Parties Election Referendum Network), Brighton, October 2013. Dostupné z: <<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-13.pdf&site=266>> (19. 10. 2019)

Černochoch, Pavel. 2003. *Cesta do EU- východní rozšíření Evropské unie a Česká republika v období 1990–2004*. Praha: Linde nakladatelství, s.r.o.

Euroactiv.cz. 2009. „*Volby do Evropského parlamentu 2009*.“ euroactiv.cz, (17. 3. 2009, online). Dostupné z: < <https://euroactiv.cz/section/evropske-volby/linksdossier/volby-do-evropskeho-parlamentu-v-cesku-000051/>> (26. 11. 2019)

Fiala, Petr, Markéta, Pitrová. 2003. „Evropská unie.“ Pp. 15 citován in Vlastimil Havlík. *České politické strany a evropská integrace: Europeizace, evropanství, euroskepticismus? Brno: Mezinárodní politický ústav*

Flood, Christopher, Simon Usherwood. 2007. „Ideological Factors in Party Alignments on the EU: A Comparison of Three Cases“. University of Surrey, May 2007.

Flood, Christopher. 2002. „Eurocepticism: A Problematic Concept“. Paper prepared for *UACES 32nd Annual Conference* Belfast, 2–4 September 2002. Dostupné z: <<https://www.uaces.org/documents/papers/0201/flood.pdf>> (16. 11. 2019)

Guasti, Petra. 2012. „Konceptuální zarámování práce.“ Pp. 22–24 in Zdenka Mansfredová, Petra Guasti (eds.) *Euroskepticismus a percepce evropského integračního procesu v České republice v letech 2004 –2010*. Dostupné z: file:///C:/Users/Spravca/Downloads/m38euroskepticismus_a_percepce_evropskeho_integracniho_procesu.pdf>(10. 12. 2019)

Haas, Ernst. 1958. „Uniting of Europe.“ Pp. 24 citován in Petr Kratochvíl, 2008. *Teorie evropské integrace*. Praha: portál

Harmsen, Robert, Menno, Spiering. 2004. „Introduction: Eurocepticism and the Evolution of European Political Debate.“ Pp. 13–35 in Menno Spiering (eds.). *Eurocepticism: Party Politics, National Identity and European Integration*. European Studies

Havlík, Vlastimil. 2008. „Jak je měřit? Přístupy a metody analýzy postojů politických stran k evropské integraci.“ *Středoevropské politické studie* 10 (4): 340–369. Dostupné z: <<https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4433/6129>> (17. 11. 2019)

Havlík, Vlastimil. 2009. *České politické strany a evropská integrace: Europeizace, evropanství, euroskepticismus?*. Brno: Mezinárodní politologický ústav

Havlík, Vlastimil. 2014. „The Czech Republic: Where Have All the Voters Gone?“ Pp. 167–172 in Lorenzo De Sio, Vincenzo Emanuele, Nicola Maggini (eds.). *The European*

Parliament Elections of 2014. Centro Italiano Studii Elettorali. Dostupné z: <https://cise.luiss.it/cise/wp-content/uploads/2014/10/DCISE6EN_167-172.pdf> (16. 11. 2019)

Havlík, Vlastimil. 2019. „Czech Republic: No country for old parties.“ Pp. 116–121 in Lorenzo De Sio, Mark Franklin, Luana Russo (eds.). *The European Parliament Elections of 2019*. Dostupné z: <https://cise.luiss.it/cise/wp-content/uploads/2019/07/DCISEEP2019_116-121.pdf> (8. 12. 2019)

Hodač, Jan, Lubor Lacina, Petr Strejček. 2014. *Evropské křižovatky*. Brno: Baristel & Principal

Hynčica, Pavel, Pavel Maškarinec, Lukáš Novotný. 2016. „*Euroskepticismus ve střední Evropě*.“ Praha: Academia

iDNES.cz. 2018. „Mutace politických stran. Z komunistů fanoušci EU, z kapitalistů její odpůrci.“ *iDNES.cz* (5. 7. 2018, *online*). Dostupné z: <https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/eu-15-let-od-referenda-ceska-republika-politici-politicke-strany.A180522_132525_domaci_lre> (24. 11. 2019)

Just, Petr. 2015. „Euroskepticismus a euroskeptické strany ve volbách do Evropského parlamentu 2014 v ČR a na Slovensku.“ *Journal of the Central European Political Science Association* 11(15): 113–123. Dostupné z: <<https://www.politicsincentraleurope.eu/documents/file/Volume%2011%20-%20Number%2015%20-%20April%20-%202015.pdf>> (10. 12. 2019)

Kaniok, Petr. 2005. „Měkký a tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož?“ *Politologický časopis* 12(2): 152–163. Dostupné z: <https://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2005/2/Polcas_2005_2_pp_152_163.pdf> (16. 11. 2019)

Kaniok, Petr. 2014. „Strana svobodných občanů – čeští monotematictí euroskeptici?“ *Středoevropské politické studie* 16 (1): 75–91. Dostupné z: <<http://dx.doi.org/10.5817/CEPSR.2014.1.75>> (22. 11. 2019)

Kárníková, Anna. 2010. „Country Reports- Czech Republic.“ Pp. 65–70 in Wojciech Gagatsek (ed.) *The 2009 Elections to the European Parliament, Country Report*. Dostupné z: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/13757/EUDO_2009-EP-Elections_CountryReports.pdf;jsessionid=8FD0DBFED8E43F578608494EA6BBBC25?sequence=1 (26. 11. 2019)

Kopecký, Petr, Cass Mudde. 2002. „Two Sides of Euroscepticism: Party positions on European Integration in East Central Europe.“ *European Union Politics* 3(3): 297–326. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1465116502003003002> (10. 11. 2019)

Kopecký, Petr. 2004. „An Awkward Newcomer? EU Enlargement and Euroscepticism in the Czech Republic.“ Pp. 225–245 in Menno Spiering (eds.). *Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration*. European Studies

Kopeček, Lubomír. 2004. „Euroskeptici, europeanisté, euroentuziasté, eurofobové – jak s nimi pracovat? *Politologický časopis* 11(3): 240–263.

KSČM. 2014. *Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014*.

KSČM. 2019a. *Volební program KSČM k volbám do EP v roce 2019*,(pdf). Dostupné z: https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/uzivatele/martin.kalous/upload/obrazky/volebni_program_kscm_pro_volby_do_ep_2019.doc (10. 12. 2019)

KSČM. 2019b. *Nenechme to tak*, (pdf). Dostupné z: <http://www.nenechmetotak.cz/katalog-obrazku/clanek-68/527-kscm-volebni-program.pdf> (10. 12. 2019)

Lacina, Tomáš. 2012. „Smlouva o Ústavě pro Evropu a Lisabonská smlouva v debatách na půdě Parlamentu ČR.“ Pp. 98–99 citován in Zdenka Mansfredová, Petra Guasti (eds.). 2012. *Euroskepticismus a percepce evropského integračního procesu v České republice 2004–2010*. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/281586348_Euroskepticismus_a_percepce_ev

ropskeho_integracniho_procesu_v_Ceske_republice_v_letech_2004_-_2010> (8. 11. 2019)

Ladrech, Robert. 2002. „Europeanization and Political Parties.“ *Party Politics* 8(4): 389–403. Dostupné z: <<https://doi.org/10.1177/1354068802008004002>> (10. 12. 2019)

Ladrech, Robert. 2010. *Europeanization and National Politics*. Houndmills: Palgrave Macmillan

Leconte, Cecilie. 2010. „Understanding Euroscepticism.“ Palgrave Macmillan

Mair, Peter. 2007. „Political parties and party systems.“ Pp. 154–155 in Paolo Graziano, Maarten Peten Vink (eds). *Europeanization. New Research Agendas*. Houndmills: Palgrave Macmillan

Marek, Dan, Michael Baun. 2010. *The Czech Republic and the European Union*. London: Routledge

Mudde, Cass. 2011. „Sussex v. North Carolina: The Comparative Study of Party Based Euroscepticism.“ Working Paper No. 23 prepared for *EPERN (European Parties Elections and Referendums Network)* Brighton, August 2011.

Dostupné z: <<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-121.pdf&site=266>> (8. 11. 2019)

ODS. 2014. *Otáčíme EU správným směrem*, (pdf). Dostupné z: <<https://www.ods.cz/docs/programy/program-volbyEP2014-velky.pdf>> (10. 12. 2019)

ODS. 2017. *Silný program pro silné Česko*. Dostupné z: <<https://www.ods.cz/volby2019/kniha-silne-cesko>> (10. 12. 2019)

ODS. 2019. *Program ODS pro volby do Evropského parlamentu- Evropské desatero*, (online). Dostupné z: <<https://www.ods.cz/volby2019>> (10. 12. 2019)

Radielli, Claudio. 2003. „The Europeanization of Public Politics.“ Pp. 37–38 citován in Petra Guasti, Zdenka Mansfredová (eds.) *Euroskepticismus a percepce evropského*

integračního procesu v České republice v letech 2004 –2010. Dostupné z: < file:///C:/Users/Spravca/Downloads/m38-euroskepticismus_a_percepce_evropskeho_integracniho_procesu.pdf> (10. 12. 2019)

Ray, Leonard. 2007. „Validity of Measured Party Positions on European Integration: Assumptions, Approaches, and a Comparison of Alternative Measures.“ *Electoral Studies* 26 (1): 11–22. Dostupné z: < <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2006.03.008>> (17. 11. 2019)

Riishøje, Søren. 2004 „Europeanisation and Euro-scepticism. Experiences from Poland and the Czech Republic.“ *Středoevropské politické studie* 6(4):1–44. Dostupné z: <<https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4051/5269>> (16. 11. 2019)

Sitter, Nick. 2003. „Euro-scepticism as Party Strategy: Persistence and Change in Party-based Opposition to European Integration.“ *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft* 32(3): 239-253. Dostupné z: <<https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-60319>> (21. 11. 2019)

SPD- Svoboda a přímá demokracie Tomia Okamury. 2019. *Česká republika na 1. místě*.

Svobodní. 2009a. „Volební program do EP.“ *Svobodní*, 2. 4. 2009 (online). Dostupné z:<<https://www.svobodni.cz/clanky/volebni-program-do-ep/>> (26. 11. 2019)

Svobodní. 2009b. „Prohlášení Přípravného výboru Strany svobodných občanů k Lisabonské smlouvě.“ *Svobodní*, 8. 1. 2009 (online). Dostupné z: <<https://www.svobodni.cz/clanky/prohlaseni-pripravneho-vyboru-strany-svobodnych-obcanu-k-lisabonske-smlouve/>> (22. 11. 2019)

Svobodní. 2014a. *Volební priority pro eurovolby*.

Svobodní. 2014b. *Odcizená Evropa*.

Svobodní. 2019. *Odejeme bez placení? 5x změna k lepšímu, jinak odejeme*. Dostupné z: < <https://www.odejdemebezplaceni.cz/plan-liberland/>> (10. 12. 2019)

Szczerbiak, Aleks, Paul Taggart. 2003. „Theorizing party-based Euroscepticism: Problems of definition, measurement and causality.“ Paper prepared for presentation at the 8th Biannual International Conference of the European Union Studies Association conference, Nashville, March 2003. Dostupné z: < https://www.researchgate.net/publication/29996431_Theorizing_party-based_Euroskepticism_Problems_of_definition_measurement_and_causality> (16. 11. 2019)

Šaradín, Pavel. 2003. „Referendum o přistoupení k EU a volební podpora politických stran v České republice.“ *Středoevropské politické studie* 5(4). Dostupné z: < <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4021/5304>> (29. 10. 2019)

Šárovec, Daniel. 2018. „Nástup nových politických stran v ČR od roku 2013: hnutí ANO 2011 a Úsvit přímé demokracie pohledem konceptu novosti.“ *Sociológia* 50 (1): 78–113. Dostupné z: < <https://www.sav.sk/journals/uploads/04061230Sarovec%201-2018.pdf>> (10. 12. 2019)

Šulová, Kateřina. 2015. „„Jsme radikální hnutí“ Okamura má novou stranu- SPD.“ *Česká televize* (16. 6. 2015, online). Dostupné z: < <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1537546-jsme-radikalni-hnuti-okamura-ma-novou-stranu-spd>> (24. 11. 2019)

Taggart, Paul. 1998. „A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems.“ *European Journal of Political Research* 33: (363–388). Dostupné z: < <https://doi.org/10.1111/1475-6765.00387>>(10. 11. 2019)

Taggart, Paul, Aleks, Szczerbiak. 2002. *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States*. SEI Working Paper No 51. Dostupné z: < <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-51.pdf&site=266>> (10. 12. 2019)

Úsvit přímé demokracie- Tomia Okamury. 2014. *Program*.

Vasilopolou, Sofia. 2013. „Continuity and Change in the Study of Euroscepticism: Plus ça change?“ *Journal of Common Market Studies* 51 (1): 153–168. Dostupné z: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1468-5965.2012.02306.x>> (10. 12. 2019)

„Volby do Evropského Parlamentu konané na území České republiky ve dnech 11. 06. – 12. 06. 2004.“ *Český statistický úřad, volby.cz* (online). Dostupné z: <<https://volby.cz/pls/ep2004/ep144?xjazyk=CZ>> (26. 11. 2019)

„Volby do Evropského Parlamentu konané na území České republiky ve dnech 05. 06. - 06. 06. 2009.“ *Český statistický úřad, volby.cz* (online). Dostupné z: <<https://volby.cz/pls/ep2009/ep144?xjazyk=CZ>> (26. 11. 2019)

„Volby do Evropského Parlamentu konané na území České republiky ve dnech 23.05. - 24. 05. 2014.“ *Český statistický úřad, volby.cz* (online). Dostupné z:<<https://www.volby.cz/pls/ep2014/ep144?xjazyk=CZ>> (8. 12. 2019)

„Volby do Evropského Parlamentu konané na území České republiky ve dnech 24. 05. - 25. 05. 2019.“ *Český statistický úřad, volby.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.volby.cz/pls/ep2019/ep144?xjazyk=CZ>> (8. 12. 2019)

Vykoupilová, Hana. 2006. „*Political Parties in the Czech Republic and their Attitudes toward European Federalism*“ Paper prepared for *UACES 36th Annual Conference*, Limerick, 31st August - 2nd September. Dostupné z: <http://ispo.fss.muni.cz/uploads/2download/Working_papers/ispo_wp_2006_1.pdf> (26. 10. 2019)

Teze závěrečné diplomové práce

Příjmení, jméno: Ambrosova Nikola

Název práce: Euroskepticismus českých politických stran

Název práce anglicky: Euroscepticism of Czech Political Parties

Vedoucí práce: Mgr. Jan Charvát, M.A., Ph.D

Studijní program: Politologie

Semestr zadání: letní

Zdůvodnění tématu:

V současnosti dochází k vzestupu vývoje euroskepticismu ve Střední a Východní Evropě kvůli měnícímu se politickému prostředí a vztahu jednotlivých států k evropské integraci a spolu s tím přenášení pravomocí na supranacionální úroveň. Při studiu euroskepticismu napříč členskými státy můžeme vidět, že lídři těchto zemí opakovaně používají podobné argumenty, jako jsou: kritika demokratického deficitu EU, zvyšující se byrokratizace, nerovné postavení v rámci Unie nebo centralizace rozhodování. I přes tyto podobnosti je nutné vzít v úvahu odlišnou situaci těchto zemí a vícepřípadové komparativní studia doplnit případovými studiemi jednotlivých států. Nám je nejbližší prostředí České republiky, proto si myslím, že náš největší přínos bude mít analýza právě českých politických stran a jejich vztahů k EU.

Předpokládaný cíl:

Práce se bude snažit poukázat na rozdíl mezi určitými politickými subjekty v postojích k evropské integraci na základě analýzy stranických dokumentů vybraných politických subjektů v České republice. Práce se dále bude zabývat vývojem vztahů těchto subjektů k Evropské unii. Práce si neklade za cíl srovnávat míru euroskepticismu českých subjektů s euroskepticismem okolních států. Studie bude analyzovat Občanskou demokratickou stranu, Komunistická strana Čech a Moravy, hnutí Svobodu a přímou demokracii a Stranu svobodných občanů v období od roku 2006 po současnost, v případě mladších stran od roku vzniku. Případná změna výběru stran nebo zkoumaného období může být v průběhu psaní práce upravena na základě výsledků analýz. Další výzkumné otázky mohou být doplněny v průběhu psaní diplomové práce.

Metodologie práce:

Studie představuje chronologický kvalitativní výzkum postojů vybraných politických stran k Evropské unii. Práce bude zkoumat euroskepticismus vybraných politických subjektů na základě analýzy stranických dokumentů případně mediálních výstupů (konference, články), které politické strany zveřejní. Práce se nebude věnovat příspěvkům na sociálních sítích.

Základní charakteristika tématu:

Studie bude věnována euroskeptickým politickým stranám, které působí v českém politickém prostředí. Práce bude na základě stranických programů určitých politických jednotek zkoumat postoj těchto subjektů k Evropské unii a evropské integraci.

Předpokládaná struktura práce:

Úvod: úvod do problematiky, zhodnocení předchozí studie, cíle práce-hypotéza, výzkumné otázky, struktura práce, kritika literatury, problémy v průběhu psaní práce

Teorie:

1. Euroskepticismus – měkký a tvrdý euroskepticismus (a jiné);
2. Metodologie zkoumání – analýza jednání stran (jejich chování v politickém prostředí), analýza stranických dokumentů, postoje příznivců politických stran nebo jejich představitelů, reputace politických stran (blíží Havlík 2008);
3. Analýza vybraných politických stran a jejich dokumentů.

Závěr – zhodnocení vhodnosti literatury, zhodnocení výzkumu, potvrzení nebo vyvrácení hypotéz, možnosti dalšího výzkumu.

Přehled základní literatury a využitých zdrojů:

„Náš program“ *Komunistická strana Čech a Moravy*. Dostupné z: <https://www.kscm.cz/cs/nase-strana/program> (15. 5. 2018)

„Politický program SPD“ *Svoboda a přímá demokracie*. Dostupné z: <<https://www.spd.cz/program>> (15. 5. 2018)

„Politický program Strany svobodných občanů“ *Strana svobodných občanů* Dostupné z: <<https://www.svobodni.cz/politicky-program/>> (15. 5. 2018)

Havlík, Vlastimil. 2008. „Jak je měřit? Přístupy a metody analýzy postojů politických stran k evropské integraci“ *Středoevropské politické studie* 10 (4): 340–369.

Hloušek, Vít. 2009. „Europeanization of Political Parties and the Party System in the Czech Republic“ *Journal of Communist Studies and Transition Politics* 25(4): 513–539.

Kaniok, Petr, Vlastimil, Havlík. 2016. „Populism and Euroscepticism in the Czech Republic: Meeting Friends or Passing By?“ *Romanian Journal of European Affairs* 16(2): 20–35.

Kaniok, Petr. 2007. „Uchopení neuchopitelného? Stranický euroskepticismus v kontextu pozitivních postojů politických stran k EU“ *Politologický časopis* 14(4): 345–361.

Kaniok, Petr. 2005. „Měkký a tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož?“ *Politologický časopis* 12(2): 152–163.

Taggart, Paul, Aleks, Szczerbiak. 2004. „Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe“ *European Journal of Political Research* 43(1): 1–27.

Taggart, Paul, Aleks, Szczerbiak. 2002. „The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States“ *Sussex European Institute Working Paper* 51 (6): 1–45.

Taggart, Paul. 1998. „A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party System“ *European Journal of Political Research* 33: 363–388.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá analýzou stranických dokumentů čtyř českých euroskeptických politických stran. Cílem práce je zařadit vybrané politické strany na základě postojů politických subjektů k evropské integraci do typologie euroskepticismu podle Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka. Autoři vytvořili dělení na „měkký“ a „tvrdý“ euroskepticismus, který rozděluje politické strany podle hloubky negativních názorů a postojů k evropské integraci a Evropské unii. Dále také odpovídá na vybrané výzkumné otázky a hypotézu. Práce zkoumá volební programy vytvořené pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014 a 2019. Analyzované strany jsou Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), Občanská demokratická strana (ODS), Strana svobodných občanů (SSO) a Úsvit přímé demokracie – Tomia Okamury (Úsvit) / Svoboda a přímá demokracie- Tomia Okamury (SPD). SPD je v práci považována za pokračovatele hnutí Úsvit kvůli důležité osobnosti lídra.

Abstract

The thesis deals with analysis of parties' documents of four Czech Eurosceptic political parties. The goal is to divide political parties into groups of different levels of Euroscepticism, based on attitudes of political party to European Integration according to typology of Euroscepticism by Paul Taggart and Aleks Szczerbiak. Authors made division of „soft“ and „hard“ Euroscepticism, which divides political parties by depth of negative positions and attitudes towards European Integration and European union. Furthermore, the thesis answers several research questions and hypothesis. Thesis analyses party documents for election to European Parliament in 2014 and 2019. Examined political actors are Communist party of Bohemia and Moravia (KSČM), Civic Democratic Party (ODS), Free Citizens Party (SSO), and Dawn of Direct Democracy – Tomio Okamura (Dawn)/Freedom and Direct Democracy- Tomio Okamura (SPD). Because of the principal role of leader, SPD is considered for the ongoing Dawn movement in this thesis.

Klíčová slova: Euroskepticismus, české politické strany, stranické dokumenty

Keywords : Euroscepticism, Czech political parties, party documents

Název práce: Euroskepticismus českých politických stran

Title: Euroscepticism of Czech Political Parties